

DIENST

THEMANUMMER
ARMOEDE

58e jaargang nummer 3

oktober
2010

In dit nummer

67

Redactioneel
Armoe troef

Anne Jan Kruizinga

68

Definitie
Wat is armoede.....

Anne Jan Kruizinga

70

Bijbel op bezoek
Jong en rijk...

Roel Meijer

72

Pastoraat en diaconaat
Wat zal ons scheiden van
de liefde van Christus?

Anne Jan Kruizinga

77

Diaconaal Steunpunt
Voorkomen is beter dan genezen!

Derk Jan Poel

80

Diaconale praktijk
Uitdelen in de gemeente

85

Inspirende visie
Armen, de kerk een zorg!?

Herman van Well

90

Verborgten armoede 1 en 2
Kun je het zien?
Kun je het ontdekken?

Pieter de Gelder

98

Voedselbank
Creatief verspillend
tengaan en anderen bijstaan

Ina Scholma-Huisman

104

Schuldhelpverlening
Basiskennis en betrokkenheid

Joop van Delden

109

Boekbespreking
Armzalig: informatief en deskundig

Peter van de Kamp

113

Wetgeving
Nederland, regelland

Bert Morijn

119

Kerkrecht
Ondersteuning van het kerkverband

Kornelis Harmannij

Uit de praktijk

Ina Scholma-Huisman

Eindredactie: Jacqueline van der Ziel

DIENST

58e jaargang

nummer 3

oktober 2010

DIENST geeft concrete toerusting en ondersteuning, gericht op de dagelijkse praktijk in de gemeente, ten behoeve van bijzondere pastorale en/of diaconale taken in de gemeente. DIENST richt zich op ambtsdragers, predikanten, kerkelijk werkers en het gemeentepastoraat/diaconaat binnen de gereformeerde kerken (vrijgemaakt).

Redactie:

Gerdien Bredenhoff - redactieassistent
Henk Geertsema, Zwolle
Peter van de Kamp, Zwolle
Anne Jan Kruizinga, Hardenberg, eindredacteur
Derk Jan Poel, Meppel
Jacqueline van der Ziel-Visser, Zwolle

Redactiesecretariaat:

Ebel Geertsema
Kameelvlinder 16
3822 AR Amersfoort
Telefoon: (033) 480 16 60
E-mail: ebel@geertsema.com

Administratie:

J.A. Kieft-Boersema
Catharinadaal 33, 6715 KA Ede
fax (084) 716 54 15
E-mail: administratie.dienst@kiefte.net

Nieuwe abonnees en adreswijzingen dienen **schriftelijk** aan de administratie doorgegeven te worden.

Betaling van abonnementsgeld te voldoen na ontvangst van acceptgiro of factuur.

Abonnementsprijs: € 7,20 per jaar.

Gironummer 4921087
t.n.v. Stichting Dienst, Ede

Artikelen uit Dienst zijn opgeluidsdrager beschikbaar voor mensen die een leeshandicap hebben.
Info: Stichting De Luisterpost / Bralectah, Zwolle
(038 - 427 04 48). E-mail: info@luisterpost.nl
ISSN 0167 - 2401

Artikelen in Dienst zijn digitaal
beschikbaar via de website:
www.blad-dienst.nl

Redactioneel

Armoe troef

Anne Jan Kruizinga

In dit themanummer van DIENST is het armoe troef. Dat betekent in dit geval dat alle artikelen in het teken staan van het onderwerp 'armoede'. Deze speciale uitgave van DIENST begeleidt de landelijke diakendag (Centrale Diaconale Conferentie) op 2 oktober 2010 in Amersfoort met als pakkende titel 'Alweer een dag over armoede?'.

'Is dat nou wel nodig?', zie ik sommigen denken. 'Een heel themanummer én een conferentie over armoede in Nederland. Kennen jullie die beelden van het overstroomde Pakistan dan niet die je op de televisie voorbij ziet komen? En zijn er vanuit jullie kerk dan geen acties richting Roemenië of de Oekraïne? Kijk, daar zie je pas wat armoede is!'

Juist dit soort gedachten maken dat het goed is om eens een keer uitvoerig stil te staan bij het begrip 'armoede in Nederland'. Volgens de officiële gegevens leeft tien procent van de Nederlanders onder de armoedegrens. Dat betekent dat deze mensen niet in staat zijn om in hun dagelijkse levensbehoeften te voorzien. Met 'slechts' tien procent armen behoort Nederland niet tot de categorie 'armelanden'. Maar die tien procent staat wel voor ruim 1,6 miljoen Nederlanders.

En het is een percentage dat groeiende is. Het is natuurlijk ook niet zomaar dat de ruim duizend officieel geregistreerde kringloopwinkels goede zaken doen. Daarnaast schieten de laatste jaren ook de voedsel- en kledingbanken als paddenstoelen uit de grond. Het aantal officieel geregistreerde voedselbanken is de honderd al lang gepasseerd.

Nogmaals: het is goed om eens uitvoerig stil te staan bij het verschijnsel 'armoede in Nederland'.

Invalshoeken

In deze uitgave van DIENST wordt armoede vanuit verschillende invalshoeken belicht.

Zo gaat een artikel over het definiëren van armoede. En over hoe het komt dat de armoede in ons land de laatste jaren toeneemt en waarom het welvaartsniveau ook de komende jaren zo goed als zeker steeds verder gaat dalen. Het gaat ook over het verschil tussen 'chronische' armoede (een uitzichtloze situatie) en 'tijdelijke' armoede als gevolg van een bepaalde situatie. Maar ook over de vraag of armoede te voorkomen is. En zijn er ook verschillende categorieën armen te definiëren? Komt het bij bepaalde groepen in de samenleving vaker voor dan bij andere?

Schaamte

Of iemand onder de armoedegrens leeft, is meestal niet van iemands gezicht af te lezen. Sterker nog: vanuit een vorm van schaamte weten velen het vaak heel slim te verbergen. Ook daar gaat een artikel over: hoe ontdek je dat iemand of een gezin het financieel zwaar heeft? Op wat voor zaken moet je dan letten? Nog een vraag: hoe behoor je deze categorie mensen in de gemeente pastoraal en diaconaal te begeleiden?

Zo maar een aantal vragen over 'armoede' in Nederland. En er zijn er vast nog wel meer te stellen. In dit nummer vindt u een eerste aanzet om die vragen te beantwoorden.

Definitie

Wat is armoede.....

Anne Jan Kruizinga

Wat is armoede? Hoe langer ik er over nadenk, hoe meer ik er achter kom dat het best moeilijk is om deze vraag zo een, twee, drie even te beantwoorden.

Op het moment dat ik aan dit artikel werk, is op Radio 1 aandacht voor de slachtoffers van de watersnoodramp in Pakistan. En het kost mij niet zo veel moeite om in gedachten de vele beelden van die miljoenen slachtoffers weer voor de geest te halen. Mensen, waarvan velen normaliter op een manier wonen en leven zoals de gemiddelde Hollander niet eens wenst te kamperen, zijn in één klap al hun schamele bezittingen kwijt geraakt. Geen plek meer om te wonen; hun garderobe is beperkt tot de kleren die ze al dagen dragen; geen voedsel om te eten; geen schoon water om te drinken, en, tot overmaat van ramp, diverse besmettelijke ziekten die op de loer liggen, terwijl medische hulp of medicijnen niet beschikbaar zijn.

Dit soort beelden zul je (God zij dank) in Nederland niet tegenkomen. En toch is er ook in Nederland sprake van armoede en armoedebestrijding. 'Armoede' is dit jaar zelfs het thema van de landelijke diakendag (CDC). Maar, wat is armoede....?

'Armoede' en 'leven in armoede' worden dus in ieder geval bepaald door de **plaats** waar je leeft.

Kliekjesdag

Nog een voorbeeld. Neem nou eens een gezin met zes kinderen in een (in onze ogen) te kleine (huur)bovenwoning. Geen centrale

verwarming; geen badkamer; geen televisie, slechts een eenvoudige radio met alleen maar Nederlandstalige zenders; geen computer; geen vaste telefoon (laat staan een mobiele); geen wasmachine en geen droger. Voor het vervoer vooral aangewezen op 'de benenwagen'. De kleren van de oudste kinderen worden meerdere malen versted zodat ook de jongere ze nog kunnen dragen. Op vakantie? Vergeet het maar! Uit eten in een restaurant? Nog nooit gedaan. In plaats daarvan

zeker tweemaal in de week een kliekjesdag. Frisdrank of snoep voor de kinderen? Soms, in het weekend. Een ijsje? Hooguit twee keer per jaar. Een borrel of een glas wijn voor pa en moe? Een paar keer per jaar op een verjaardag. Verder niet.

Wie zou zo'n gezin bij zich in de buurt niet graag willen helpen en verwennen? En toch was dat gewoon de levensstandaard van de meeste mensen in de jaren zestig. Nogmaals: wat is armoede....?

'Armoede' en 'leven in armoede' worden dus óók bepaald door de **tijd** waarin je leeft.

Beide voorbeelden laten goed zien dat armoede naar **plaats** en **tijd** een andere vorm aanneemt.

De (tijdelijke) armoede in het Pakistan van nu laat zich niet vergelijken met de armoede in Nederland. En dat geldt ook voor onze le-

Voedsel- en kledingbanken
lijken als paddenstoelen uit
de grond te schieten

vensstandaard die er in de jaren zestig heel anders uitzag dan in 2010.

Veelzijdig verschijnsel

Al in 1947 schreven dr. J.J. van Wermeskerken en prof. dr. H. van Oyen: " De omschrijving van het begrip armoede is moeilijk, omdat wij hier te doen hebben met een veelzijdig verschijnsel. 'Gebrek aan het nodige levensonderhoud' is als definitie onvoldoende omdat dit gebrek zich ook kan voordoen bij een plotselinge noodtoestand, die scherp onderscheiden moet worden van armoede. Een noodtoestand treedt catastrofaal op, terwijl armoede een chronisch karakter heeft. Het is ook moeilijk te zeggen, wat onder 'nodig levensonderhoud' moet worden verstaan, omdat hier heel verschillende eisen worden gesteld naar gelang de levensstandaard waaraan een bepaalde persoon gewend is nl. ten aanzien van voedsel, kleding, huisvesting, e.d."

Armoede heeft veelal
sociale uitsluiting tot gevolg...

kunnen leiden. Naast primaire levensbehoeften zijn er ook secundaire levensbehoeften. Dan gaat het om het kunnen deelnemen aan het sociale leven, degelijk onderwijs en ontspanning. Juist deze secundaire levensbehoeften bepalen hoe iemand zich voelt. Of hij/zij zich nog onderdeel voelt van de maatschappij of in een vorm van isolement moet leven.

Nog één definitie: het verschil tussen armoede en welstand wordt aangeduid door de armoedegrens. Bij een inkomen gelijk aan de armoedegrens gaat het inkomen geheel op aan noodzakelijke uitgaven (primaire én secundaire levensbehoeften). Onder die noodzakelijke uitgaven worden dan alle uitgaven verstaan die nodig zijn om te kunnen leven en sociaal niet geïsoleerd te raken. Er blijft dan geen vrij te besteden inkomen over. Zeg maar, om eens iets extra's te doen of om van te sparen.

Tegenwoordig wordt voor armoede meestal de definitie van de Verenigde Naties aangehouden: *het niet kunnen voorzien in de eerste levensbehoeften*. En, gaat de uitleg van die definitie dan verder, armoede ontstaat wanneer een persoon of een groep mensen onvoldoende betaal- en of ruilmiddelen heeft om in de primaire levensbehoeften te kunnen voorzien. Vaak zijn de bestaansmiddelen voor iemand die in armoede leeft wel aanwezig, maar die zijn voor hem of haar onbetaalbaar geworden.

Onder die 'primaire levensbehoeften' worden zaken verstaan als schoon drinkwater, voldoende voedsel, de benodigde kleding, huisvesting en een 'basispakket' aan gezondheidszorg.

De primaire levensbehoeften gelden als noodzakelijk om een menswaardig leven te

Dus naast **plaats** en **tijd** spelen ook de **omstandigheden** waaronder die armoede ervaren wordt een belangrijke rol. Armoede in een uitzichtloze situatie wordt door de betrokkene anders beleefd en vraagt een andere aanpak dan armoede die plotseling ontstaat als gevolg van een noodtoestand.

Armoede wordt tegenwoordig ook wel omschreven als *relatieve* achterstand op de rest van de bevolking. En het heeft veelal sociale uitsluiting tot gevolg...

Inzoomen op Nederland

Laten we eens verder gaan inzoomen op de armoede in Nederland. Want daar is nog best het één en ander over te zeggen. Volgens de officiële bronnen is in Nederland sprake van armoede bij ongeveer tien procent van de bevolking. Daarnaast geniet tachtig procent

van onze bevolking van een redelijk materiële welvaart. De laatste tien procent is rijk te noemen, waaronder zelfs een groot aantal extreem rijken (circa 130.000 miljonairs en miljardairs). Op grond van deze cijfers behoort Nederland niet tot de categorie 'arme landen'.

Nederland is dus geen arm land en toch kent ons land op dit moment 1,6 miljoen mensen die onder de armoedegrens vallen en dus grote moeite hebben om maandelijks rond te komen én in een sociaal isolement zitten of dreigen te raken. En deze groep is groeiende. En het is wel zeker dat die groei voorlopig nog wel even doorgaat. Daarvoor zijn in ieder geval twee redenen te noemen:

1. *Nederland vergrijst*

Er is al jaren sprake van een sterk veranderende bevolkingsopbouw in Nederland. Relatief gezien kent Nederland steeds minder jongeren. Was het percentage jongeren onder de twintig jaar in de zestiger jaren bijna veertig procent van de bevolking, in 2010 bedraagt het percentage nog maar negentien procent. En die jongeren participeren steeds later op de arbeidsmarkt. Ook dat scheelt soms wel tien jaren met vroeger. Dat betekent dat zij ook veel minder en veel later bijdragen aan de opbouw en instandhouding van de sociale voorzieningen. De ouderen daarentegen worden steeds ouder. Bedroeg het percentage 65-plussers in de zestiger jaren bijna negen procent van de bevolking, in 2010 is dat percentage al vijftien procent. Steeds minder mensen moeten voor steeds meer mensen zorgen. En het kan niet anders dan dat het welvaartsniveau in Nederland om die reden gaat dalen.

2. *De economische recessie*

Dat de economische situatie in ons land wel eens gunstiger is geweest, zal bij iedereen wel bekend zijn. Duidelijk is dat er

fors bezuinigd moet gaan worden. Het ministerie van financiën heeft twintig ambtelijke werkgroepen aan het werk gezet om te inventariseren waar er bezuinigd kan worden. Exacte bedragen zijn nog niet bekend, maar wel is duidelijk om wat voor soort bezuinigingen het gaat. Een paar voorbeelden:

Zorg

- verhoging van het eigen risico
- beperking van het basiszorgpakket
- eigen bijdrage voor ieder bezoek aan de huisarts
- verlaging van de vergoeding voor zorg uit de AWBZ
- verblijf verzorg- en verpleeginstellingen uitsluitend vergoeden bij intensieve zorgbehoefte

Woningmarkt

- aanpassing of afschaffing van de hypotheekrenteaftrek
- optrekken van de huur

Onderwijs

- afschaffen/versoberen van de Ov-studentenkaart
- verdubbelen van het collegegeld
- basisbeurs omzetten in een leenstelsel
- bijdrage van ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs voor lesmateriaal

Werk en inkomen

- WW maximeren tot één jaar
- WW-uitkering verlagen
- langdurige bevestiging van de lonen
- beperking kinderopvangtoeslag
- verlaging van het minimumloon
- verlaging van de AOW-uitkering
- verhoging van de AOW-leeftijd
- verhoging van de pensioenleeftijd
- pensioenuitkeringen blijken minder waardevast

Er is weinig verbeelding voor nodig om de gevolgen van dit soort bezuinigingen voor diverse groepen mensen in te schatten. Voor bijstandsmoeders, voor oudere mensen met een slechte pensioenvoorziening, voor (chronisch) zieken en gehandicapten. Het kan niet anders of al deze gegevens zullen tot gevolg hebben dat er steeds meer mensen onder de armoedegrens zullen komen. De tegenstelling tussen arm en rijk zal in Nederland steeds verder toenemen. En daarmee ook een beroep op instanties (waaronder de kerken) om te helpen. Nu al ruim 1,6 miljoen mensen. En straks? Zo ver woont 'die arme' blijkbaar niet bij ons vandaan.

Van alle tijden

Armoede bestaat al sinds de zondeval. Het is er zelfs een rechtstreeks gevolg van. En al in het begin van de Bijbel komen we richtlijnen tegen hoe kinderen van God zich

behoren te gedragen tegenover iemand die armoede lijdt. Zomaar een paar voorbeelden: "Als je geld leent aan iemand van mijn volk die armoede lijdt, gedraag je dan niet als een geldschieter en vraag geen rente van hem"

(Ex. 22:24). Nog zo'n tekst: "Wanneer een van jullie tot armoede vervalt en zich niet kan handhaven, moet je hem bijstand verlenen, zoals je ook een vreemde-

ling zou helpen die bij je te gast is; je mag hem niet laten verkommeren" (Lev. 25:35). Armoede is dus van (bijna) alle tijden. En de opdracht om je als kind van God te bekommeren om je naaste ook.

Anne Jan Kruizinga is eindredacteur van DIENST. Verder is hij trainer/adviseur bij het Centrum voor Dienstverlening Gereformeerde Kerken in Zwolle en gemeenteadviseur via zijn eigen bedrijf Traject55.

Bijbel op bezoek

Jong en rijk...

Markus 10:17-22: "Jezus keek hem liefdevol aan..."

Roel Meijer

Hulp aan Pakistan? Ik begin er niet aan. Ten eerste moeten die moslims met hun grote woorden maar es voor zichzelf zorgen. En daarbij: het grootste deel van je geld verdwijnt in de corruptie. Maar dat was niet wat Jezus aan die rijke jonge vent vroeg. Zo van: "Geef je rijkdom weg of tenminste het deel dat je van de belasting kunt aftrekken, maar kijk wel goed of je 't alleen aan geloofsgenoten geeft en let ook een beetje op gevaar van misbruik". Jezus noemt heel algemeen 'de armen'. Wie of waar ze ook zijn.

Super-bevoorrecht

Markus 10 is voor iedereen bekend. Die man die bij Jezus komt. Super-bevoorrecht. Én jong, én rijk. Een combinatie die je niet vaak tegen komt. Jongeren genoeg die wel van het leven willen genieten maar er het geld niet voor hebben. Ouderen genoeg die wel geld hebben, maar bijvoorbeeld vanwege gezondheidsproblemen er niet veel meer van kunnen genieten. Deze jonge man, de wereld ligt aan zijn voeten.

Hij werpt zich aan Jezus' voeten. Voelt hij iets van leegte in zijn jong en rijk zijn? Ik weet het niet. Maar wel dit, dat Jezus hem niet afwijst. In tegendeel, het staat er even als tussenopmerking: "Jezus keek hem liefdevol aan...". In de oude vertaling: "Jezus kreeg hem lief...".

Hart

Is er voor rijken plek in het koninkrijk van God, in het hart van Jezus? Markus 10 laat zien dat dit zeker het geval is. Tegelijk leert Hij hen, ook ons, een nieuwe werkelijkheid zien. Jong en rijk, dat is, als je de reclames volgt, dé ideale combinatie. Markus 10 laat zien dat er iets veel mooiers en belangrijks is: Jezus die liefdevol naar je kijkt, die jou in zijn hart sluit.

En Pakistan dan? En China? En die dakloze

voor de deur van de supermarkt? Jezus moedigt mensen aan om zijn voorbeeld te volgen. Hij opent zijn hart voor deze man. Hij moedigt diezelfde man aan om zijn hart te openen voor zijn medemens dichtbij of ver weg. Hij veroordeelt ons niet om rijkdom, een luxe leven of veel geld. Hij moedigt ons wel aan. Waar gaat het echt om? Jong en rijk? Of die liefdevolle blik van Jezus?

Praktische tips

- Soms lijkt het een beetje *not-done* om als christen/kerklid veel geld te hebben. Belangrijk om rijke gemeenteleden in je wijk te laten zien dat Jezus daarin niet meegaat. Leer hen in zijn ogen kijken: zijn liefdevolle blik.
- Als gemeente diaconale projecten ver weg adopteren, is vaak niet zo moeilijk. Je geeft min of meer anoniem. Die daklozenopvang om de hoek, komt die misschien emotioneel te dicht op de huid?
- Jong en rijk: hoe zit dat dan met je vakantiebaantje? Veel geld hou je er niet van over. Jezus vraagt ook niet om veel geld, maar om het hart van mensen. Kun je als gemeente jongeren actief betrekken bij diaconaat (ver weg en dichtbij)?
- Geven en bidden, gaat het in jouw gemeente echt gelijk op?

Pastoraat en diaconaat

Wat zal ons scheiden van de liefde van Christus?

Bemoediging en vertroosting van broeders en zusters die 'in armoede leven'

Anne Jan Kruizinga

Wat zal ons scheiden van de liefde van Christus?... en dan volgt er als een soort van antwoord op deze vraag uit Romeinen 8:35 de volgende opsomming: tegenspoed, ellende of vervolging, honger of armoede, gevaar of het zwaard? Dat zijn bemoedigende woorden van Paulus. Als je goed leest dan lijkt die vraag een beetje op een retorische vraag. Een vraag waarin het antwoord eigenlijk al besloten ligt. En dat klopt ook wel, want eerder in datzelfde hoofdstuk (vers 18) heeft Paulus al een soort van antwoord gegeven toen hij zei: "Ik ben ervan overtuigd dat het lijden van deze tijd in geen verhouding staat tot de luister die ons in de toekomst zal worden geopenbaard".

Nogmaals dat is bemoedigend, en volgens diezelfde opsomming, ook voor broeders en zusters die in armoede leven en mogelijk zelfs honger lijden. Dus: anno 2010 een passende tekst om als ambtsdrager paraat te hebben als het gaat om de bemoediging van broeders en zusters die het financieel moeilijk hebben? Of een passende tekst om af te drukken op een boekenlegger voor bij de doos vol boodschappen die via de kerkelijke voedselbank wordt uitgedeeld?

Ja, als alles eens zo eenvoudig was.... In dit artikel willen we stil staan bij de (pastorale en diaconale) begeleiding van broeders en zusters die 'in armoede leven'.

Wie doet wat?

Het zou best eens zo kunnen zijn dat er nog veel ambtsdragers (én gemeenteleden) zijn, die een duidelijk onderscheid maken tussen de taken van de ouderlingen en diakenen.

Zo behoort het, in geval er sprake is van armoede, tot de taak van de diaken om daadwerkelijk hulp te verlenen: het 'uitdelen' van geld, etenswaren, enz. De taak van de ouderling ligt meer op het gebied van het pastoraat: onder meer het bemoedigen van deze mensen vanuit Gods Woord.

En natuurlijk een afsluitend gebed. Het is nog maar de vraag of het onderscheid tussen de ambten wel zo duidelijk ligt als soms verondersteld wordt.

Laten we vanuit de bevestigingsformulieren voor ouderlingen en diakenen eens op zoek gaan naar een aantal kernwoorden met betrekking tot de inhoud van de beide ambten. Eigenlijk zijn het 'werkwoorden' en dat bedoel ik niet taalkundig gezien. Het zijn werkwoorden die aangeven wat gemeenteleden van hun ouderling of diaken mogen verwachten. Het formulier zelf noemt dat een stukje 'onderwijzing'.

In het bevestigingsformulier staan werkwoorden die aangeven wat je van je ouderling of diaken mag verwachten

Ouderling

- Bij de ouderling gaat het in de eerste plaats om **regeren**. Zij moeten erop toezien dat elk lid van de gemeente zich ‘in belijdenis en wandel’ gedraagt naar het evangelie. Met betrekking tot die taak komen zij trouw in de gemeente om hen met het Woord van God te vertroosten, te vermanen en te onderwijzen. Ook moeten zij er voor waken dat de sacramenten niet ont-heiligd worden. Tot slot oefenen zij de christelijke tucht over broeders en zusters die volharden in hun zonde.
- Een tweede taak is het **bewaren en be-waken van de vrede** in de gemeente. Dat doen ze onder meer door er op toe te zien dat niemand zonder wettige roeping het ambt bekleedt. Maar ook door met raad en daad de predikant(en) behulpzaam te zijn.
- Een derde taak gaat over **toezicht** op leer en leven van de predikant(en). En vanuit die taak er voor waken dat de predikant geen dwaalleer verkondigt.

Diaken

- Bij de diaken gaat het om ‘de dienst der barmhartigheid’, een dienst die zijn oorsprong vindt in de liefde van Christus. De diakenen moeten er, in navolging van Christus, voor zorgen dat niemand in het midden van de gemeente gebrek heeft. Uitdelen naar behoefte, daar gaat het om! De diakenen moeten ervoor zorgen dat die **liefdedienst** goede voortgang vindt in de gemeente.
- De diakenen hebben absoluut een taak in het **inzamelen, beheren** en in Christus’ naam **uitdelen** van de gaven.
- Maar de diakenen behoren de gemeenteleden die Christus’ liefdegaven ontvangen, óók met Gods Woord te **bemoedigen** en te **vertroosten**. Op zo’n manier maken de

diakenen met **woord en daad** de gemeenschap die de Heilige Geest in de gemeente werkt zichtbaar.

Als ik dat deel uit het formulier lees of hoor, dan denk ik altijd weer: “Wauw, wat is dat een mooi ambt, dat diakenambt!” Het gaat om pure liefdedienst uit dankbaarheid! Over navolgers van Christus gesproken!

Bijbel en gebed als gereedschap

Het diakenambt is in ieder geval een ambt waarbij als ‘gereedschap’ Bijbel en gebed heel belangrijk zijn. En ons bevestigingsformulier maakt ons ook wel heel duidelijk dat het onterecht is om de begrippen ‘geestelijk’ en ‘praktisch’ te laten corresponderen met respectievelijk het ambt van ouderling en diaken. Trouwens de eerste persoon die mij

Wauw, wat is dat een mooi ambt, dat diakenambt!

helder kan aanwijzen waar exact de grenzen tussen de taken van de ouderling en de diaken liggen, moet ik nog te-

genkomen. Natuurlijk ken en respecteer ik de wederzijdse verantwoordelijkheden van de beide ambten. Maar de gemiddelde ouderling in onze kerken zou wel eens meer diaconaal in de gezinnen bezig kunnen zijn dan dat hij zelf beseft... Hij zou die tijd beter kunnen gebruiken om, indien nodig en wenselijk, ‘zijn’ diaken in zijn ambt toe te rusten.

Ik ben blij met de ontwikkeling dat in steeds meer gemeenten de ouderling en de diaken, met behoud van eigen ambtelijke verantwoordelijkheden, als een team aan het werk zijn. Eenmaal per jaar een overleg tussen predikant, ouderling en diaken (DOP-overleg) en soms ook nog één keer extra tussen ouderling en diaken, is echt te weinig.

Elkaar regelmatig op de hoogte houden van ieders inspanningen, en waar mogelijk samen op pad, bevordert de opbouw van de gemeente veel meer. En niet te vergeten regelmatig samen biddend naar je Opdrachtge-

ver toe. Met Hem delen wat je als ouderling en diaken bezig houdt met betrekking tot de wijk die aan jullie verantwoordelijkheid is toevertrouwd.

Wat wil je bereiken?

Even voor de duidelijkheid: dit artikel is niet bedoeld om handreikingen te geven over hoe je een hulpvraag moet beoordelen en op welke manier je een dergelijke hulpvraag wel of niet honoreert. Ik ga uit van een situatie waarin het voor de diaconie duidelijk is dat er hulp moet worden geboden. En dat het bij de diaconie ook bekend is of er sprake is van een uitzichtloze situatie (blijvende armoede) of van een vervelend incident met 'tijdelijke armoede' tot gevolg.

Het gaat mij om een stuk bemoediging en vertroosting in dergelijke uitgesproken situaties. Ik schrijf bewust de woorden 'bemoediging en vertroosting' en kies niet voor pastorale begeleiding. Dat doe ik omdat menigeen bij pastorale begeleiding direct weer aan een ouderling of een predikant denkt. Nee, ik sluit bewust aan bij de woorden uit het aangehaalde bevestigingsformulier. Die beide woorden vinden we terug in het stukje onderwijs met betrekking tot het ambt van de diaken. Zeg maar: in zijn functieomschrijving of functieprofiel.

Er doen meerdere definities van dit soort begeleiding (pastoraat en diaconaat) de ronde. Uitgangspunt in al die definities is dat degenen die binnen een gemeente op dat niveau met elkaar in gesprek zijn, willen rekenen met God en met Zijn Woord. En ook dat de gesprekken als doel hebben dat de relatie tussen Christus en degene die bezocht wordt, wordt vernieuwd of soms zelfs wordt hersteld. In geval van 'armoede' gaat het er dus om dat naast een stuk praktische ondersteu-

ning, de betrokkene ook leert om zijn/haar persoonlijke situatie te zien en te ervaren in het licht van Gods Woord en Zijn beloften.

En dat uiteindelijk in een dergelijk gesprek een tekst als uit onze inleiding daarin een rol kan spelen, lijkt mij duidelijk. Maar het citeren van een dergelijke tekst is nooit het begin.

Wat maakt zo'n gesprek moeilijk?

In haar boek 'Het pauperparadijs, een familiegeschiedenis' beschrijft Suzanna Jansen ruim twee eeuwen Hollandse armoede aan de hand van de kroniek van haar eigen familie. Uit haar onderzoek blijkt dat niet alleen armoede, maar ook de schaamte ervoor van generatie op generatie blijkt te worden doorgegeven. Jansen stelt zelfs dat schaamte mede de hardnekkigheid van armoede versterkt.

Met betrekking tot haar eigen familieleden schrijft ze: "Het werd moeilijker naarmate ik dichterbij kwam".

Ze noemt tal van voorbeelden waarbij familieleden door schaamte in een isolement terecht kwamen. Dat gebeurt zelfs al bij de jongste kinderen die uit schaamte geen vriendjes of vriendinnetjes mee naar huis durven te nemen. De schaamte voor armoede vreet soms zo diep door dat zelfs echtgenoten elkaar een tijd lang voor de gek kunnen houden voordat de waarheid echt op tafel komt.

Als dat in een familierelatie al gebeurt, wat zal er dan voor nodig zijn om een dergelijk gevoelig onderwerp bespreekbaar te maken met een relatieve vreemde. Om een onderwerp als armoede tussen een gemeentelid en een ambtsdrager bespreekbaar te maken, zal er minimaal sprake moeten zijn van een vertrouwensrelatie. En het is maar de vraag of een ouderling of diaken een dergelijke relatie kan opbouwen als hij maar sporadisch

Naast een stuk praktische ondersteuning gaat het om de relatie met Christus

‘op bezoek’ komt. Nu hoort u mij niet zeggen dat dan de bezoekfrequentie maar omhoog moet. Waar het mij om gaat, is dat het duidelijk moet zijn dat voor intensieve ambtelijke gesprekken een vertrouwensrelatie nodig is. Je zult eerst moeten investeren in een relatie voordat je samen een dergelijk beladen onderwerp als ‘armoede’ aankunt.

Zo’n gesprek moet immers vanuit liefde en ontferming gevoerd worden. Hoe kun je als ambtsdrager bemoedigen en vertroosten, als je (nog) niet op de hoogte bent van alle in’s en out’s van die situatie. Of als er iets tussen jou en de betrokken broeder of zuster in staat. Je werkt uiteindelijk aan vernieuwing van de relatie tussen Christus en degene die bezocht wordt. En ook om zijn of haar situatie te duiden in het licht van Gods Woord en van Zijn beloften. Ook om iemand dankbaar te stemmen in Christus. Dankbaar omdat er naar hem of haar door de gemeente wordt omgezien. Omdat op dat moment zichtbaar wordt dat zo iemand in de gemeente van Christus niet ongetroost hoeft te leven onder de druk van armoede.

Ja, maar dat kan ik nooit.....

Ik kan me voorstellen dat een dergelijk gevoel kan ontstaan. Het gaat tenslotte om ingrijpende gebeurtenissen in het leven van een mens. En stel nou dat jij als diaken niet gewend bent om dergelijke gesprekken te voeren. Je bent niet zo’n prater, maar meer een doener. En in onze gemeente zijn we dat ook niet zo gewoon. Deze gesprekken liggen bij ons meer op het pad van de predikant of de ouderling. En, het is maar de vraag of gemeenteleden het zelf niet raar zullen vinden wanneer ik, als diaken, over dit soort zaken ga praten.

Ik ken al deze tegenwerpingen. En ik begrijp ze voor een deel ook wel. En toch spreken we

echt over de taken van diakenen die rechtstreeks komen uit het bevestigingsformulier. Of beter gezegd: uit de Bijbel. Lees de diverse verwijsteksten in de kantlijn er maar eens op na.

Hier liggen nog twee mooie opdrachten voor veel kerkenraden:

1. Toerusting van de gemeente.

Op dit vlak zou de gemeente regelmatig een ‘herhalingscursus’ kunnen worden aangeboden. Bijvoorbeeld door op natuurlijke momenten goed duidelijk te maken wat de onderscheiden ambten precies inhouden. Daar moeten de gemeenteleden toch kennis

van hebben als zij worden gevraagd om namen te noemen van broeders die geschikt worden geacht voor één van de ambten. Om van de daarop volgende verkiezing nog maar niet te spreken.

2. Onderlinge toerusting ambtsdragers.

Als je nooit gewend bent om iets te doen, dan wil dat toch niet zeggen dat je er daarom voor altijd maar vanaf ziet. Er bestaat toch ook zo iets als het verder ontwikkelen van de gaven die je van de Here ontvangen hebt. Binnen een kerkenraad is vaak veel ervaring, kennis en kunde aanwezig. Daar zit absoluut een meerwaarde in. Maar dan moet daar wel wat mee gedaan worden. Dat komt het functioneren van de ambtsdragers ten goede en het draagt zeker bij aan de opbouw van Christus’ gemeente. Daarnaast kennen tegenwoordig veel classes een deputaten toerusting die jaarlijks tal van toerustingavonden organiseren. En ook worden door het Centrum voor Dienstverlening in Zwolle diverse cursussen op dit gebied aangeboden. Ook hierin zorgt Christus als hoofd voor Zijn kerken!

Om armoede bespreekbaar te maken, is een vertrouwensrelatie nodig

Diaconaal Steunpunt

Voorkomen is beter dan genezen!

Derk Jan Poel

“Waren ze maar eerder gekomen, dan hadden we ze veel ellende kunnen besparen!” Een regelmatig gehoorde uitspraak bij diakenen. Misschien heb je dit zelf ook wel eens verzucht. De praktijk laat met regelmaat zien dat iemand met financiële moeilijkheden vaak te laat aan de bel trekt en om hulp vraagt. Dat kan heel vervelende gevolgen hebben. Kun je dat als diaconie vóór zijn? Wat kun je doen om zulke situaties te voorkomen? En hoe kun je mensen zover brengen dat ze eerder aan de bel trekken?

Waarom komt men pas op het laatste moment? Oorzaken die onder meer een rol spelen bij het laat naar buiten komen zijn: taboe, angst, schaamte of juist trots.

Taboe

In onze cultuur en ook in de kerk praten we niet (makkelijk) over ons omgaan met geld en bezit. Hoeveel mensen weten bijvoorbeeld hoeveel je verdient en hoeveel je aan giften geeft? Praten over inkomen en geld-besteding is taboe.

Dat is best bijzonder als je bedenkt dat de Bijbel er juist heel veel over zegt! Ook de Here Jezus spreekt veelvuldig over ons geld en ons bezit (en de gevaren daarvan). Blijkbaar is dit een blinde vlek voor ons. En omdat we er zo moeilijk over praten, trekken we bij problemen ook (te) laat aan de bel.

Schaamte/trots

Om hulp vragen doen mensen sowieso niet snel. Zij schamen zich vaak of zijn te trots omdat

hulp vragen hetzelfde is als toegeven dat zij het zelf niet redden. Men ervaart een verlies van waardigheid.

Angst voor betutteling

Daarnaast kan het ook zijn dat mensen bang zijn om ‘met de billen bloot’ te moeten. Dat ze ter verantwoording worden geroepen. Dat hun fouten, die ze vaak zelf ook wel zien, er nog eens ingewreven worden. Dat de diaken wel even komt vertellen hoe het moet. Slechte ervaringen uit het verleden of onbekendheid met het beleid van de diaconie zijn hier vaak debet aan.

Opsporen

De relatie tussen diaconie en het oplossen van financiële problemen heeft geen nadere toelichting. Maar heeft de diaconie als taak om financiële problemen te voorkómen?

De diaken heeft als taak om de hulpverlening in de gemeente goed te laten verlopen. In de gemeen-

N naast brandblussen is een diaken ook gericht op het voorkomen van nieuwe branden

te van Christus hoort niemand gebukt te gaan onder de druk van armoede. Die druk wordt vaak groter naarmate de problemen groter worden en de mensen er verder in wegzakken. Daarom is het van belang om problemen zo vroeg mogelijk op te sporen en waar mogelijk te voorkomen. Naast het blussen van de brand is een diaken dus altijd ook gericht op het voorkomen van nieuwe branden en het opnieuw uitslaan van branden die al onder controle waren.

Hebben diakenen voor de rijken nog wel een diaconale boodschap?

De gemeenteleden worden opgeroepen om goed rentmeester te zijn over wat God hen heeft toevertrouwd en om de diakenen ruimhartig te voorzien van dat wat nodig is. Diakenen behoren de gemeenteleden daar ook op te wijzen en in voor te gaan.

Diakenen zijn immers geroepen om de verschillende gaven van de gemeente in te zamelen en weer uit te delen. Een gezonde (financiële) huishouding en een gezonde geestelijke kijk op bezit zijn voorwaarde voor het diaconaal inzetten van gaven en middelen in dienst van anderen. Leven in armoede of niet willen delen, zetten het diaconaal inzetten van gaven en middelen onder druk.

Financiële problemen staan inzet van gaven in de weg

Aanpak

Er zijn mogelijkheden voor de diaconie die kunnen bijdragen aan het voorkomen van financiële problemen.

- Doorbreek het taboe
- Formuleer helder beleid
- Zien en gezien worden
- Vergeet de jeugd niet
- Leer van je fouten

Doorbreek het taboe

God heeft ons veel te vertellen over geld en goed. Voor Hem is het onderwerp geen taboe. Stel dit onderwerp daarom in uw kerkgemeenschap aan de orde. Armoede is niet

alleen een probleem van bepaalde mensen, maar is een zaak van rechtvaardigheid en solidariteit die de hele gemeente aangaat. Het gesprek hierover bevordert

de bewustwording rond de armoedeproblematiek.

Diaconieën kunnen heel goed de bezinning op 'geld en goed' organiseren. Daarbij behoort de vraag centraal te staan hoe we met ons bezit omgaan. Durf je als diaken deze

Handreiking Diaconaal Steunpunt 'Gesprek over Geldbesteding'

Met de gemeente in gesprek over financien en budgetteren in het kader van 'voorkomen is beter dan genezen'. Doorbreek het taboe. Het Diaconaal Steunpunt heeft daartoe een handreiking ontwikkeld, die gericht is op het bevorderen van het gesprek over geld en goed. Openheid hierover bevordert het begrip en biedt mogelijkheden om met elkaar mee te denken. Daarnaast werkt het mee aan bewustwording, zodat makkelijker keuzes kunnen worden gemaakt en wellicht in enkele situaties financiële nood kan worden voorkomen. Dus preventief diaconaat.

In de handreiking is aandacht voor enkele bijbelteksten over financiën, zijn er toepasselijke liederen, zodat er input is voor een complete bijeenkomst over dit onderwerp. Verder biedt het verschillende werkvormen.

De handreiking 'Gesprek over Geldbesteding' is te downloaden via de website: www.diaconaalsteunpunt.nl.

vraag nog te stellen, bijvoorbeeld tijdens een bezoek? Is het niet veel gemakkelijker iemand te bezoeken die onze hulp nodig heeft? Hebben diakenen voor de grootste groep mensen (de rijken) nog wel een diaconale boodschap? Ik denk van wel. Maar er is heel veel verlegenheid op dit terrein. Doorbreek het taboe!

Doorbreken van het taboe begint bij jezelf! Deel als diakenen eens met elkaar wat je inkomsten en uitgaven zijn en welke keuzes je daarin maakt!

De kans is groot dat de meeste gemeentelieden hier niet op zitten te wachten. En als we eerlijk zijn de meeste diakenen misschien ook niet. Toch is dit bij uitstek een gespreks-onderwerp voor diakenen. In de kern gaat het namelijk om de vraag of we onze gaven inzetten voor onszelf of voor onze naaste? Maak het onderwerp dus bespreekbaar. Het Diaconaal Steunpunt wil hierbij natuurlijk van dienst zijn.

Helder beleid

Helaas hebben veel mensen (terecht of onterecht) een negatief beeld van de hulp van de diaconie. Bemoeizuchtig, regentesk, wilkeurig en krenterig. Niet precies de afspiegeling van Gods genade waar de diaconie voor staat.

Daarnaast hebben sommige mensen geen idee hoe de diaconie functioneert. En onbekend maakt al snel onbemind. Wat zouden ze allemaal van me willen weten? Zou ik eerst mijn auto moeten verkopen? Moet ik wachten tot de uitverkoop begint voordat de diaconie wil bijspringen? Sturen ze me eerst naar de voedselbank?

Hoe wordt Gods zorg voor de armen concreet

omgezet in het handelen van jullie diaconie? Helderheid hierover is van groot belang, want daardoor kunnen onnodige drempels worden weggenomen.

Risicogroepen

Door omstandigheden loopt de één eerder risico om in de problemen te komen dan de ander. Zorg dat je op de hoogte bent van de zogenaamde risicogroepen. Want als je daar alert op bent, kun je problemen wellicht sneller herkennen en daardoor eerder ingrijpen waardoor erger wordt voorkomen. Zie voor meer informatie het artikel 'Onzichtbare armoede in de kerk'.

Formuleer daarom heldere uitgangspunten bij diaconale steun. Geef aan wanneer de diaconie kan helpen en wanneer niet. En geef inzicht in wat de diaconie allemaal wil weten en vooral ook waarom. Leg dit in beleid vast voor de toekomst. Communiceer het tenslotte ook duidelijk en regelmatig in (en buiten) de gemeente. Ga er niet zomaar vanuit dat iedereen het ondertussen wel kent. Beseft dat ook hierin Gods barmhartigheid zichtbaar of juist verborgen kan blijven voor mensen! Zo weten mensen wat ze kunnen verwachten bij een steunaanvraag.

Zien ...

Het huisbezoek is een belangrijk middel om te 'zien'. Door bij de mensen thuis te komen, is de diaken in staat eenzaamheid en verborgen armoede te ontdekken.

Hoe wordt Gods zorg voor de armen concreet omgezet in het handelen van jullie diaconie?

Identificeer risicogroepen in je eigen wijk en bezoek deze adressen regelmatig. Zo houd je een vinger aan de pols. Geef aan in gesprekken dat je beseft dat er financiële uitdagingen kunnen zijn en dat je daar graag in wilt

meedenken en meehelpen. Vraag ook andere mensen uit de wijk om een oogje in het zeil te houden.

Ga regelmatig bij alle wijkleden op huisbezoek en durf te vragen naar de financiële situatie. Bouw een vertrouwensband op. Zorg dat je de mensen en hun situatie kent en nog belangrijker, dat ze jou kennen en vertrouwen. Zorg dat mensen zich veilig weten. Geef aan dat je de privacy waarborgt. Zo maak je het gemakkelijker om jou in geval van problemen ook daadwerkelijk om hulp te vragen.

Het huisbezoek is een belangrijk middel om te 'zien'

bent, want dat verlaagt de drempel. Informeer helder wat je als diaconie te bieden hebt. Gebruik daarvoor het kerkblad, het kerkelijk handboek, folders in de kerk, wijkavonden en zoals gezegd het huisbezoek.

En als je ook niet-gemeenteleden wilt helpen, gebruik dan folders en leg deze neer bij de bibliotheek, verenigingen, de sociale dienst, gemeentehuizen, enz.

Zorg ook dat je zichtbaar bent op de website van de kerk. Diaconieën zijn er helaas vaak niet op terug te vinden!

en gezien worden

In het huisbezoek kun je de gedachte wegnemen dat een diaken de man is 'van de centen' die het geld met strakke hand beheert. Juist door het brengen van huisbezoek kan de diaken eraan werken dat de gemeente een beter zicht krijgt op het diakenambt. Je kunt het beleid van de diaconie helder uit de doeken doen, waardoor drempels kunnen worden weggenomen. En alleen al het er over praten, kan drempelverlagend werken.

Zorg er voor dat je als diaconie zichtbaar

Jong geleerd...

Het aantal jongeren dat in de schulden zit, groeit hard. Dat blijkt uit onderzoek. Veel jongeren lenen ook makkelijk geld¹. Niet voor niets richten de overheid en het NIBUD² zich op deze specifieke doelgroep. Zo willen ze nog grotere financiële problemen in de toekomst voorkomen. Een gewaarschuwd mens telt voor twee. Richt je als diakenen dus ook op de jongeren in je gemeente en in je wijk. Ga met ze in gesprek over christelijke geldbesteding. Als diaken heb je een verantwoordelijkheid om alle gemeenteleden, dus

¹ Bron: <http://financieel.infonu.nl/lenen/35249-jongeren-en-schulden.html>.

² Zie de websites <http://www.moneyfest2009.nl> en <http://www.nibudjong.nl> voor meer informatie.

ook de jongeren, te helpen bij het inzetten van de aan hen toevertrouwde gaven.

We leren het meeste van onze fouten. Toegegeven, het is meestal niet plezierig, maar wel goed en ook nodig. Vraag daarom aan mensen wat ze van de gekregen hulp vonden. Vraag waarom ze zo laat om hulp vroegen (als daar sprake van was). Verdedig je niet als je kritiek krijgt, maar dank de ander er voor en gebruik het om het helpen van de diaconie er door te verbeteren.

Concrete mogelijkheden

Tenslotte nog een aantal voorbeelden om de creatieve processen op gang te brengen:

- Organiseer een wijk/gemeenteavond over het onderwerp. Maak het wel persoonlijk! Denk bijvoorbeeld samen na over een verantwoord giftenpatroon en hoe je dat kunt vormgeven in je eigen leven. Deel met elkaar waar je tegen aan loopt.
- Bezoek met gemeenteleden een voedselbank en bespreek de ervaringen.
- Vul de gemeenteavond over de financiën eens anders in. Bijvoorbeeld door uit te leggen hoe de diaconie te werk gaat. Misschien kun je een gemeentelid die ervaringsdeskundige is, vragen om zijn verhaal te vertellen.
- Organiseer een soberheidsmaaltijd en help met het uitgespaarde geld een aantal arme gezinnen in de buurt.
- Zet het onderwerp 'vasten' weer op de kerkelijke agenda.
- Bezoek catechese/jeugdverenigingen en maak het omgaan met geld bespreekbaar. Gebruik bijvoorbeeld het materiaal van www.justcare.nl of www.actpositive.nl.
- Stimuleer het meedoen aan de Micha cursus, doe deze cursus eens als diaconie!
- Biedt budgetteringscursussen aan en nodig

buurtbewoners hier ook voor uit.

- Laat gemeenteleden met gaven zich inzetten als budgetcoach.
- Vraag & Aanbod briefjes op het prikbord om onderlinge materiële steun te stimuleren.
- Durf er als diaken ook 'gewoon' naar te vragen in een huisbezoek. Zorg dat je als diaken goed het beleid onder woorden kunt brengen.
- Laat het onderwerp regelmatig terugkomen in preken, gebeden en kerkbladartikelen. Het is veelzeggend dat er bijbelteksten

Het aantal jongeren dat in de schulden zit, groeit hard

te over zijn die gaan over armoede en hoe God (door mensen) omziet naar de armen.

Dit is maar een eerste opsomming. Er is vast meer te bedenken. Al deze elementen kunnen los van elkaar worden ingezet, maar ze kunnen ook worden samen gebracht in een themajaar over dit onderwerp.

Aanzet

Meer dan een aanzet kan dit artikel niet zijn. Ik hoop dat de geboden handvaten mogen bijdragen aan het vroegtijdig signaleren van problemen. Zodat mensen niet gebukt hoeven gaan onder armoede en financiële problemen en ze de rijke genade van God ook praktisch in hun leven mogen ervaren.

Reacties, ideeën en overige op- en aanmerkingen zijn van harte welkom. Reageren kan via telefoon, email, twitter, hyves, facebook en linkedin. Kijk op www.diaconaalsteunpunt.nl voor alle contactgegevens.

Diaconale praktijk

Uitdelen in de gemeente

Door een diaconie van een grotere gemeente

Willen jullie met de lezers van DIENST jullie ervaringen delen in het omgaan met financiële ondersteuning in de gemeente? Deze vraag kreeg deze diaconie voorgelegd van het Diaconaal Steunpunt (DS).

Ook onze diaconie heeft ervaring met het verlenen van steun aan gemeentelieden. Elk jaar publiceren we de jaarcijfers van de diaconie. Op deze lijst staat een post genaamd 'giften aan gemeentelieden'. Het bedrag van deze post 'verklapt' aan de gemeente dat we gemeenschapsgeld uitdelen onder broeders en zusters.

Financiële problemen komen bijna altijd voort uit andere problemen

De blijdschap van het evangelie en de rijkdom van het 'kind-van-God' zijn, kunnen overschaduwd worden door financiële zorgen. In zo'n situatie is troost en hulp nodig. Troost om iemand de vreugde van het 'kind-van-God' zijn weer te laten beleven en hulp om dat ook daadwerkelijk weer mogelijk te maken. Vanuit dit vertrekpunt hebben we beleid ontwikkeld.

Troost en hulp

Een jaar of tien geleden hebben we met behulp van materiaal van het DS beleid ontwikkeld voor de omgang met aanvragen voor financiële steun. Vertrekpunt voor ons beleid is artikel 22 van de Kerkorde: *"Verder zullen zij liefdegaven inzamelen, goed beheren en in gemeenschappelijk overleg naar behoefte uitdelen"*. Het is belangrijk dat we ons daarbij realiseren dat financiële hulp nooit op zichzelf staat. Dit wordt ook verwoord in het bevestigingsformulier: *"In de gemeente van Christus mag niemand ongetroost leven onder druk van ziekte, eenzaamheid of armoede"*.

Getuige

Financiële steunvragen vanuit de gemeente worden door twee diakenen begeleid. Twee weten vaak meer dan een. Soms blijkt het hebben van een getuige ook nodig. Deze twee diakenen brengen de situatie in kaart. Belangrijk hierbij is dat men inzicht krijgt in de financiële situatie. Want zonder dit inzicht is het moeilijk om de juiste hulp te bepalen. Zonder dit inzicht wordt er in principe niet financieel ondersteund. De twee diakenen maken in overleg met de aanvrager een voorstel voor de diaconie. De diaconie neemt hier-

over vervolgens een officieel besluit.

Onze ervaring is dat financiële problemen bijna altijd voortkomen uit andere problemen. Het financiële probleem is vaak niet het eigenlijke probleem maar komt eruit voort. Onze hulp is erop gericht om deze problematiek boven tafel te krijgen.

Problematiek

We worden geconfronteerd met financiële zorgen voortkomend uit:

- **Verslaving:** Hierbij verwijzen we vooral door naar de hulpverlening. In geen geval financieren we de verslaving. Wel is het noodzakelijk dat huisgenoten voldoende hebben om te leven. Steun zo mogelijk in overleg met de hulpverlening. Weigert men hulpverlening, dan ook geen steun.
- **Huwelijksproblemen/echtscheiding:** Financiële nood is vaak een bijkomend probleem. In eerste instantie staan we financieel garant om zo mogelijk het huwelijk te redden. Dit betekent dat we eventuele hulpverleningstrajecten financieren. Mocht het toch komen tot een echtscheiding dan zijn de financiële problemen in eerste instantie groot. Waar nodig springen we bij. De steun wordt na verloop van tijd afgebouwd als men 'gewend' is aan de nieuwe financiële situatie.
- **Inkomensachteruitgang:** Bij ziekte of ontslag krijgt men te maken met een inkomenssterugval. Niet iedereen is in staat om dit op te vangen. Het vergt tijd om aan de nieuwe situatie te wennen. We stellen ons in deze overgangperiode soepel op. Maar ons beleid is erop gericht dat men went aan de nieuwe financiële situatie en de tering naar de nering zet.
- **Bedrijfsrisico:** Er zijn zelfstandige ondernemers die tijden meemaken dat het bedrijf

slecht draait. Dit betekent dat men soms moet leven op bijstandsniveau. Als diaconie zien we het als onze taak om indien nodig bij te springen in de huishouduitgaven. Bedrijfsschulden behoren tot het ondernemersrisico en vallen niet onder de verantwoording van de diaconie.

- **Budgettering moeite:** Niet ieder is in staat om rond te komen van het bedrag dat per maand beschikbaar is. Broeders en zusters die moeite hebben om structureel het einde van de maand te halen met het beschikbare budget ondersteunen we met budgettaire hulp. Zo mogelijk schakelen we hierbij deskundige gemeenteleden in, anders schakelen we externe deskundigen in. In het laatste geval neemt de diaconie de rekening van deze hulp indien nodig op zich.
- **Ziektekosten:** Bij ziekte komen er veel kosten bij zoals: vervoerskosten voor bezoek, kosten voor bezoek van behandelend specialisten, niet vergoede therapiekosten en dergelijke. In deze gevallen proberen we een op maat gesneden oplossing aan te bieden.
- **Bijstandsuitkering:** In Nederland krijgt iedereen ten minste een bijstandsuitkering. Deze uitkering is niet hoog, maar wettelijk is er geen ruimte om deze structureel aan te vullen. Bij een bijstandsuitkering wordt door de uitkeringsinstantie (de burgerlijke gemeente) in kaart gebracht welke inkomsten er zijn en vervolgens wordt dit aangevuld tot een wettelijk vastgesteld bedrag. Een ontvangen gift wordt in korting gebracht op de uitkering. We hebben contact gezocht met de Sociale Dienst van de gemeente en gevraagd naar de mogelijkheden om toch financieel bij te springen. Het blijkt dat veel mensen een beroep kunnen doen op de post 'speciale bijstand'

We gaan er vanuit dat men moet leren rondkomen van de nieuwe financiële situatie

van onze burgerlijke gemeente. Deze mogelijkheid brengen we onder de aandacht. Daarnaast is het toegestaan om bepaalde concrete uitgaven als diaconie contant af te rekenen en om rond de feestdagen een bedrag te schenken. Naast deze praktische hulp is er aandacht voor de plaats van de betrokken broeders en zusters in de gemeente.

Een ontvangen gift wordt in korting gebracht op de uitkering.

- **Overige uitkeringen:** Bij deze uitkeringen is meer mogelijk. Ontvangen giften hoeven niet te worden opgegeven. We gaan er hierbij vanuit dat men moet leren rondkomen van de nieuwe financiële situatie. Dit betekent dat we toewerken naar een situatie dat er geen financiële steun nodig is.
- **Schulden:** Mochten er in de loop der jaren grote schulden zijn ontstaan dan adviseren we om hier deskundige (externe) hulp bij

Het is goed om als gemeente elkaar te laten delen in de overvloed die God schenkt

in te schakelen. Tijdens de schuldenafwikkeling houden we de vinger aan de pols, indien nodig springen we bij om de maand door te komen. We nemen in geen geval de schulden over. Het probleem laten we op

de plaats waar het ligt. Wij zijn er voor verantwoordelijk dat men voldoende eten en drinken heeft voor elke nieuwe dag.

Omdat we meer geld beschikbaar hebben dan voor aanvragen benodigd is, delen we ook uit onder broeders en zusters op advies van de wijkdiaken. Er is in dit geval geen concrete nood aan te wijzen, maar het is goed om als gemeente elkaar te laten delen in de overvloed die God schenkt. Dit gebeurt met name rond de feestdagen, maar ook in de zomer en bij speciale gelegenheden.

Vit de praktijk

Alleen zak- en kleedgeld

Patience O. is een Ghanese vrouw, die in een voorziening voor mensen met een psychiatrische aandoening woont. Zij heeft geen inkomen, krijgt alleen zak- en kleedgeld van de gemeente Hoofddorp. Patience wil het liefst drie keer per week naar de Ghanese kerk in de Bijlmer en doet dat ook. Helaas laat de hoogte van haar zak- en kleedgeld niet toe dat ze regelmatig strippenkaarten koopt en daarom reist ze zwart. De boetes die daarop volgen, kunnen natuurlijk al helemaal niet betaald worden. Een hopeloze situatie. Gelukkig wordt via een welwillende kerkelijke instantie voor een half jaar geld voor strippenkaarten gegeven. Na dat half jaar kan Patience verhuizen naar een voorziening, vlakbij de Bijlmerkerk, zodat ze er in het vervolg lopend naar toe kan, zo vaak ze wil.

Inspirerende visie

Armen, de kerk een zorg!?

Herman van Well

Honderdtwintig jaar geleden zijn er spanningen binnen de diaconie van de Chr. Gereformeerde Gemeente te Amsterdam. De jongeren hebben moeite met de 'conservatieve geest', die ze binnen de diaconie tegenkomen. De ouderen menen hun werk te moeten beperken tot de verzorging van bijbelse categorieën mensen: armen, weduwen en wezen. De jongeren hebben een ruimere visie op diaconaat. Zij wijzen op andere noden in de samenleving en willen hun aandacht ook richten op mensen als doven, blinden en krankzinnigen.

Dit verschil in visie en waardering van de situatie brengt de diaconie via een diaconale conferentie onder de aandacht van de overige diaconieën. In de uitnodiging staat 'dat de tegenwoordige maatschappelijke toestanden aan het Diakonaat eisen stellen, die gebiedend bevorderen, dat ze onderling besproken en overwogen worden'. De Centrale Diaconale Conferentie staat in deze traditie. Ik reik u daartoe enige gedachten aan om uw visie aan te scherpen en de situatie goed in het vizier te krijgen.

Keesje

'De kerk bezit niet anders als het geloof, wat zij bovendien nog heeft behoort den armen', aldus Ambrosius, bisschop van Milaan. Deze schone gedachte is zelden in praktijk gebracht. Er is eerder sprake van het tegenovergestelde. Een goed voorbeeld van slecht diaconaat vinden wij in het verhaal van het diakenhuismannetje Keesje. Sinds in 1839 de 'Camera Obscura' van Hildebrand verscheen, kennen wij Keesje. Hij begint zijn leven in een weeshuis. Daar wordt hij opgevoed. Als hij volwassen

is, doet dat weeshuis hem over aan het diaconiehuis. Hij heeft in zijn leven geen enkele bezitting gehad en is altijd afhankelijk geweest van de diaconie. Keesje heeft maar één verlangen: bij zijn dood wil hij onafhankelijk van de diaconie zijn; voor eens en voor goed. Hij wil begraven worden in een eigen doodshemd. Daartoe heeft hij in zijn jonge jaren twaalf gulden gespaard. Iedere cent opzij leggen om maar begraven te kunnen worden in een eigen doodshemd 'zo hartverscheurend heeft geen Nederlander meer hoeven sparen sinds die tijd. De vader van het diaconiehuis komt dit echter te weten en neemt Keesje het geld af. Niet het bezit van de kerk behoort de armen, maar de kerk eigent zich zelfs het bezit van de armen toe.

Kwaal of kwaad

Het is moeilijk voor de kerk te kiezen voor de arme medemens en deze te aanvaarden. Tot vandaag leeft nog de gedachte dat armoede voor een belangrijk deel toch eigen schuld is. Armoede is een kwaal of een ge-

Tot vandaag leeft de gedachte dat armoede voor een belangrijk deel toch eigen schuld is

brek aan de opvoeding en dus moet de arme 'beter' worden gemaakt. De arme moet veranderen, niet de rijke, want als je arm bent, ben je een *loser*. Armoede is echter niet alleen een kwaal, maar ook een kwaad. Het is dan ook niet alleen een probleem van de arme, maar ook van de rijke. Deze verwijding van ons blikveld doet ons beseffen dat er meer Keesjes zijn en dat zij nu niet alleen in Amersfoort of Zwolle leven, maar ook in Malawi, Pakistan of Honduras.

De Amsterdamse diakenen die verder wilden gaan dan de zorg voor armen, weduwen en wezen hebben Psalm 146 begrepen. Levenslange financiële afhankelijkheid van diakenhuiswezen, die daarna diakenhuismannetjes en 'vrouwjes (let op de verkleinwoorden) worden, is niet de enige nood. Er is meer als je de Bijbel leest en je ogen de kost geeft.

Meer zien geeft meer visie en zo hebben we met vallen en opstaan geleerd dat de geholpene subject is en geen object zoals Keesje. Wij spreken over solidariteit en wederkerigheid als diaconaat aan de orde komt. Diaconaat is meer gaan omvatten dan financiële nood. We spreken tegenwoordig ook over fysieke, sociale, maatschappelijke, psychische en materiële noden. Sinds de diakenen van de Chr. Geref. Gemeente van Amsterdam van mening verschilden, zijn er alleen maar noden bij gekomen. En goddank ook diaconale reacties daarop.

Collecte en eredienst

De collecte is in de kerk meestal het eerste waaraan we denken bij armenzorg. De diaconale collecte is typisch voor de gereformeerde eredienst. De collectezak is de opvolger van de bedelnap van de armen die vroeger bij de ingang van de kerk zaten. Tijdens het collecteren gaat de diaken dus in

plaats van de armen met de bedelnap rond. Een prima plaatsbepaling voor de diaken in de eredienst. Calvijn was daarom van oordeel dat in elke samenkomst van de gemeente aalmoezen gegeven dienden te worden. Aalmoezen zijn die financiële gaven van de leden die bestemd zijn voor de armen. De visie van Calvijn is overgenomen door de Heidelbergse Catechismus. Als een van de vier kenmerken van de eredienst noemt deze in Zondag 38 'de armen christelijke handreiking te doen'. Als antwoord op de verkondiging van het evangelie geeft de gemeente haar gaven aan haar Redder en Meester.

Christus laat zich vinden bij hongerigen, zieken, vreemdelingen (Matth. 25: 31 – 46). Daarom is de eerste collecte in principe altijd

voor een diaconaal doel. Een eredienst zonder diaconale collecte bestaat dus niet. Anders gezegd: dat is wel een bijeenkomst van

gelovige mensen, maar geen eredienst. De dienst aan de naaste in nood begint in Gods huis. In de Londense vluchtelingengemeente werd dat zichtbaar doordat de diakenen voor het avondmaal zoveel brood kochten dat de armen van het overschot die week konden leven.

Bucer en Calvijn

Het diaconaat heeft in de reformatie een stimulans gekregen door Bucer die tot een bijbelse visie kwam en heel praktisch vijf regels voor diakenen maakte:

1. Maak onderscheid tussen echte en onechte armen (bedelaars!).
2. Belast de gemeente alleen als er geen familie kan helpen.
3. Blijf mensen die geholpenen worden nabij.
4. Houd rekening met persoonlijke omstandigheden.
5. Stimuleer tot arbeid en zelfhulp.

De collectezak is de opvolger van de bedelnap van de armen.

Bucer vat de taak van de diakenen heel ruim op. Hij noemt bijvoorbeeld: meisjes helpen met een bruidsschat, opdat zij kunnen trouwen. Begaafde jongeren helpen door studiemogelijkheid te bieden. Ambachtslieden steunen bij het uitoefenen van hun werk, zodat zij zichzelf weer kunnen redden en hun gezin onderhouden. Hierbij werden ook leningen verstrekt om te voorkomen dat mensen bij 'woekeraars' geld moesten lenen en zo in de schulden zouden komen. Hij verzet zich echter tegen het direct geven van aalmoezen van gemeenteleden aan behoeftigen, zoals dat in die tijd gebeurde en bedelen een beroep was. Helpen moet via de diakenen gebeuren. Dan wordt men niet geholpen door mensen, maar door Christus.

Daarbij mag het diaconale ambt niet alleen aan mannen worden toevertrouwd. Vrouwen hebben daarin, vanaf de tijd van de apostelen en ook in de middeleeuwen, zieken en noodlijdenden geholpen. Bucer wil daarom mannelijke en vrouwelijke diakenen. Calvin volgt hem in deze gedachten. De laatste legt ook verband met de liturgische taak van de diaken in de oude kerk. De diaken collecteert niet alleen, hij deelt ook het avondmaal uit en verricht de voorbede voor de nood van kerk en wereld.

Opnieuw luisteren naar de Schrift

Die stimulans voor het diaconaat kwam vooral door het opnieuw luisteren naar de Schrift. Het eeuwenoude liefdebetoon vanuit kerken voor mensen in moeilijke omstandigheden, wordt samengevat in het woord 'diaconaat'. Dit woord wordt pas in het Nieuwe Testament voor het eerst gebruikt maar de zaak waar het naar verwijst, is ook in het Oude Testament al volop aanwezig. Kenmerkend voor het diaconaat is dat het geen ongegronde menslievendheid is. In het diaconaat

staat centraal dat iemand van Godswege recht heeft op goedheid en zorg. Dit lezen we bijvoorbeeld in Psalm 146: *'...Hij die trouw is tot in eeuwigheid, recht doet aan de verdrukten, brood geeft aan de hongerigen'*.

Gods geboden drukken een diepe barmhartigheid en gerechtigheid uit. De geboden krijgen kleur in het zorgvuldig omgaan met mensen aan de rand van de samenleving: weduwen, wezen, vreemdelingen. En wie verarmt, mag geholpen worden. Het is immers niet: 'Ieder voor zich en (als je vroom praat) God voor ons allen'! Het is God voor ons allen en daarom wij voor elkaar. Israël heeft ervaring met onderdrukt 'zijn en de sociale wetgeving weerspiegelt dat.

iemand heeft van Godswege recht op goedheid en zorg

Persoonlijke nood

Het gaat in het diaconaat om de bijbelse dienst van barmhartigheid en gerechtigheid in navolging van Christus. Naast de directe hulp aan de mens in nood is ook het wegnemen van de oorzaken van die nood nodig. Diaconaat houdt zich daarom bezig met persoonlijke nood én met de daarmee samenhangende maatschappelijke problemen. Er is oog voor de mens in nood en voor de oorzaak van die nood.

Voor Gods volk is een actuele vraag: waar vinden wij Christus? Het antwoord in Mattheüs 25: 31-46 laat er geen twijfel over bestaan: bij hongerigen, zieken, gevangenen. En bij hen moeten wij handelen of doen wij de zonde van nalatigheid en betonen ons dus geen volgeling van Jezus. Het algemeen menselijke mededogen met leed heeft voor de volgelingen van Jezus een geloofsbasis en -perspectief. Deze dienst aan hen is dienst aan Christus. Christus staat aan het begin van het diaconaat (we doen het in Zijn opdracht) en blijkt ook aan het eind te staan (we doen het aan Hem). Diaconaat is niet een bijko-

mend iets in de gemeente, maar een essentieel kenmerk en de reikwijdte ervan is de wereld. Niet de kennis van de zuivere leer beslist over leven en dood. Het gaat om ons gedrag tegenover mensen die honger en dorst hebben, rechteloze vreemdelingen en bezitslozen, zieken en gevangenen.

Moeder Theresa en haar zusters hadden de gewoonte 's morgens vroeg bij elkaar te komen in de kapel. Daar hing een afbeelding van Christus waarop stond: 'Mij dorst'. De zusters aanbaden Christus. En daarna, zo vertelde moeder Theresa, gingen ze de stad in om Hem water te geven.

Structuur noodzakelijk

Diaconaat is roeping. Het is daarom noodzakelijk dat het een plaats heeft in de structuur van de gemeente om te voorkomen dat diaconaat als een vorm van christelijk maatschappelijk werk of armoedebestrijding wordt gezien. Door de structuur wordt voorkomen dat diaconaat beperkt blijft tot een persoonlijke aangelegenheid van iedere christen. Het is een zaak van de gemeente. Om structureel aandacht te geven aan het diaconaat worden mensen aangesteld die deze taak krijgen toevertrouwd. Calvijn noemt daarom de zeven mannen die in Handelingen 6:1-6 worden aangesteld 'diakenen'. Er staat dat ze moeten helpen bij de 'bediening van de tafels'.

Verantwoordelijk: kerk of overheid

Eeuwenlang was de kerk grotendeels verantwoordelijk voor de verzorging van de armen. Pas in 1965 wordt armenzorg een verantwoordelijkheid van de overheid door het in werking treden van de Algemene Bijstandswet (ABW). In die wet werd geformuleerd dat de overheid een *rechtsplicht* had tot

financiële bijstand aan iedere Nederlander, die in zodanige omstandigheden verkeerde dat hij niet over de middelen beschikte om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Er komt een einde aan de lange strijd tussen overheid en diaconie over de armenzorg. Dat is goed, want als er verschil van mening is wie precies verantwoordelijk is voor welk deel van de zorg voor de armen, komt de arme zelf er meestal bekaaid af.

Diaconaat is geleefd geloof.

Voor armenzorg kijken we dus nu naar de regering.

Maar die kijkt nu, om diverse redenen, weer anders tegen de zorg aan. De relatie tussen de kerk en de overheid blijft om aandacht vragen. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) wil de kansen van mensen om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer en op werk vergroten. De bedoeling is te investeren in menselijk kapitaal. Sluitstuk in de Nederlandse wetgeving is dat de overheid een bepaalde mate van inkomenszekerheid geeft met een uitkering op minimumniveau.

In het onderzoek 'Armoede in Nederland' van de Protestantse Kerk in Nederland constateren veel diaconieën echter dat het aantal hulpvragen van mensen in financiële knelsituaties en de bedragen die daarmee gemoeid zijn, toenemen. Zij beschouwen dit als een belangrijk signaal aan overheid en samenleving dat een beter armoedebeleid broodnodig is. Dat dit inderdaad cruciaal is, blijkt uit het hartverwarmende praktische verhaal over voedselbanken.

De ABW leidde de aandacht van kerken en diakenen af van de arme dichtbij. Dat heeft tot gevolg gehad dat er meer aandacht kwam voor armen ver weg. Sindsdien is werelddiaconaat vaak speerpunt in het beleid van diaconieën geworden. Armen genoeg op deze wereld.

Diaconale gemeente

Een andere ontwikkeling is dat er meer oog kwam voor de verantwoordelijkheid van de gemeente op het terrein van diaconaat. Het was in het verleden vaak zo dat armenzorg een zaak was van de diaken en de gemeente slechts een duit in het collectezakje deed. Nu komt er oog voor de roeping van de hele gemeente op dit punt. We gaan daarom spreken van 'diaconale gemeente'. Die gemeente heeft een diaconale en missionaire opdracht ook in de lokale samenleving. Dat was altijd al zo in Nederland. Alleen vroeger was iedereen lid van de kerk. Nu er steeds meer mensen de kerk verlaten, blijft die roeping bestaan. Gods liefde houdt immers niet op bij de administratieve grens van onze kerk, maar reikt wereldwijd. Diaconaat omvat heden ten dage dan ook de eigen gemeente, de plaatselijke samenleving en het werelddiaconaat. Een van de oudste onverdachte getuigenissen over het diaconaat in de samenleving is van keizer Julianus in het midden van de vierde eeuw. Hij spoort een heidense hogepriester aan om opvanghuizen te stichten voor armen, zieken en ontheemden. Dat doen namelijk 'die goddeloze Galileeërs', die daardoor veel mensen voor hun godsdienst hadden gewonnen.

Gaven inzamelen en uitdelen

Inzamelen en uitdelen van gaven is typisch voor diakenen. Omdat nood niet alleen financieel-economisch van aard is, is het goed te beseffen dat gaven ook meer omvatten dan 'een duit in het zakje te doen'. Om haar taak en roeping te vervullen krijgt de gemeente gaven van de Geest. Soms denken we bij het begrip gaven aan heel bijzondere mogelijkheden van mensen. Dat bijzondere overheerst. Paulus noemt bijvoorbeeld profetie, dienen, onderwijzen, vermanen, uitdelen,

leidinggeven, barmhartigheid bewijzen. Bij nader inzien gaat het hier niet om het bijzondere, maar juist om het heel gewone. Dat beseffen we niet altijd.

Wat maakt de vermogens van mensen tot gaven? De genadegaven van de Geest zijn aan ons geschonken mogelijkheden. Deze gebruiken we natuurlijk voor onszelf. Dat is niet verkeerd, we hebben ze gekregen om bijvoorbeeld ons brood mee te verdienen. Gebruiken we onze gaven echter uitsluitend voor onszelf dan zijn we te beperkt bezig. Deze mogelijkheden worden namelijk tot genadegaven als de ontvanger ze gebruikt om

anderen mee te dienen. Als mensen dat doen, dragen ze bij aan de opbouw van de gemeente (1 Kor. 12:7). Juist in het gebruik voor anderen zien we of we te

maken hebben met menselijke mogelijkheden zonder meer of met gaven van God. Gaven zijn gegeven om te geven.

Gaven zijn gegeven om te geven. Nood kan een gave worden

Praktische gevolgen

Het karakter van deze gaven is op die grond dienst. Het bijzondere van al die verschillende gaven van de gemeentelieden is dat ieders begaafdheid nodig is voor de opbouw van het geheel. Dat komt doordat een gave persoonlijk is en niet gedelegeerd kan worden. Zo geeft de Geest wat nodig is om de gemeente te bouwen. Er is daarom gelukkig geen beperking in gaven. De gaven van de Geest hebben, naar hun aard, praktische gevolgen. Het heil is een persoonlijke zaak en dat persoonlijke, unieke van iedere gelovige krijgt een onderstreping door de persoonlijke gaven.

Er is ook niemand zonder gave. Niemand heeft niets! Binnen het lichaam van Christus zijn zodoende de verschillen tussen mensen er niet om weg te werken, of tegen te werken, maar om mee te werken. Ze zijn geen strui-

kelblokken, maar bouwstenen. Het gaat erom dat de leden met hun gaven tot hun recht komen. God geeft elk lid een plaats in het lichaam van Christus (1 Kor. 12:18). Het gaat erom dat zij, met hun gaven, tot hun recht komen. Omdat diaconaat kenmerk is van de kerk zijn deze gaven ook belangrijk voor het diaconaat. Dat geldt ook van de mensen die we helpen. Ook armen zijn 'begaafd'!

Ervaringsdeskundige

We spitsen dat laatste toe op de praktijk van het diaconaat. Mensen met een beperking hebben ook gaven gekregen. Hoeveel diakenen in een rolstoel kent u? Een vader met een bijstandsuitkering is uiteraard volwaardig lid. Hij heeft de gave van de ervaring van armoede en de gevolgen daarvan. Ervaringsdeskundige zeggen we tegenwoordig. Zitten zulke mensen in de diaconie? Het komt erop aan de noden die mensen hebben

doorstaan in het licht van het evangelie te zien als gaven om anderen te helpen. Nood kan een gave worden. Denk nog eens aan de zeven mannen uit Handelingen 6. Hun namen laten zien dat zij uit de kring van de Griekstaligen kwamen.

Diaconaat houdt op als de nieuwe aarde verschijnt. Tot dat moment mogen diakenen hun werk verrichten 'in blijmoedigheid' (Rom. 12:8 in NBG vertaling 1951).

Herman van Well was jarenlang werkzaam als diaconaal consulent binnen de CGK. Diaconaat ligt hem nog steeds na aan het hart. Van zijn hand zijn onder meer verschenen de zeer praktijkgerichte boekjes 'Diaken in de praktijk' en 'Dienst doen'. Absolute aanraders voor elke diaken en te bestellen via www.diaconaalsteunpunt.nl.

Verborgen armoede 1

Kun je het zien?

Pieter de Gelder

"Men had ook een man die al sinds zijn geboorte verlamd was naar de tempel gebracht; hij werd daar elke dag neergelegd bij de poort die de Schone heet, om te bedelen bij de bezoekers van de tempel..." (Hand. 3). Iedereen heeft beelden bij het begrip armoede. Bedelaars, zwervers en wanhopige vluchtelingen komen op ons netvlies. Over die mensen gaat dit artikel niet. Hoewel ik wil benadrukken dat christenen zich ook op deze mensen zouden moeten richten. Want stel je eens voor dat hij er zondag is. De bedelaar! Onvermijdbaar, bijna hinderlijk, links of rechts naast de kerkdeuren. "Toen hij zag dat Petrus en Johannes de tempel wilden binnengaan, vroeg hij om een aalmoes..."

Dit artikel gaat over ogenschijnlijk -een woord om over na te denken- *onzichtbare armoede binnen de kerk*. Maar de vraag is: kun je het toch zien, kun je het ontdekken? Dit artikel wil een aantal praktische handreikingen doen aan diakenen.

Het zal iedereen duidelijk zijn dat armoede een relatief begrip is. Honger en dorst zijn als doodsoorzaak in Nederland onbekend. Armoede in Nederland is meer dan alleen het niet hebben van voldoende financiële middelen. Het niet zo breed hebben of de eindjes moei-

lijk aan elkaar kunnen knopen, schuurt tegen armoede aan. Armoede in Nederland is afwezigheid van kansen. Het is ook een blokkade voor participatie. Een sluitende definitie van armoede is moeilijk te geven.

Ik formuleer het op mijn manier: *armoede in Nederland is vooral het ervaren van minder mogelijkheden en meer beperkingen ten opzichte van een ander.* Het woord *ervaren* zegt dus dat armoede vooral te maken heeft met de wijze waarop mensen met een situatie omgaan. Daarover later meer. Armoede, kun je het zien? Als dit een preek was, zou hij bestaan uit drie punten:

- Kun je armoede zien?
- Waar kun je het ontdekken?
- Hoe kun je het ontdekken?

Zien of ontdekken?

Natuurlijk, de uitgemergelde vluchteling met vodden aan het lijf kun je zien. Maar die kom je in Nederland niet tegen. Dit gaat over de man of de vrouw die in stilte gebukt gaat onder schulden, tekorten of isolement. Of de dreiging daarvan. Of het gevoel van onzekerheid en twijfel dat het oplevert.

Er zit niemand in de kerk met het rugnummer *Gebrek* of *Tekort*. Verborgene armoede kun je niet zien op het kerkplein, de garderobe of het parkeerterrein. Je kunt er hooguit aanwijzingen tegenkomen. Het feit dat iemand zich een Volvo of een Louis Vuitton kerktas permitteert, zegt niets over de wereld daarachter. Evenmin zegt het dragen van goedkope gymmen of de afwezigheid van een flatscreen televisie iets over armoede. Natuurlijk roept de buitenkant van een mens beelden op over diens mate van welstand. Dat is juist het verraderlijke. Ga voor jezelf eens na welke combinatie van informatieprikkels leidt tot gedachten als: *Die zullen het wel niet breed hebben...* of het tegenover-

gestelde daarvan. In en rond het kerkgebouw zul je armoede niet zo snel zien.

Waarom komen gemeenteleden – als je armoede niet kunt zien – op de zondagmorgen niet even de consistorie binnenlopen met de mededeling aan de wijkdiaken: *Wim, het gaat even niet zo lekker. We moeten een veel groter deel van de orthodontist zelf betalen en de auto is niet door de APK gekomen...*

Waarom komen mensen het niet even melden? Omdat er, net als in de rest van de samenleving, binnen de kerk taboes rusten op armoede en schaarste. Een paar daarvan:

1. Zolang je nog een beugel kunt dragen of zolang je nog een oude auto kunt rijden, heb je geen klagen. Het kan immers nog minder. Zie Haïti of Pakistan.
2. Als je niet rond kunt komen, heb je gefaald. Elk inkomen, elke beurs of elk salaris in Nederland is immers toereikend voor de betaling van primaire levensbehoeften. Dus als *jij* niet rond kunt komen, doe *jij* iets niet goed.
3. We leven in een maatschappij waar Exclusief, Groot, Mooi en Duur als ultieme doelen worden voorgespiegeld. Jijzelf geeft je leven vorm en inhoud en als jij er niet in slaagt welstand te veroveren, ben je een *loser*. Dan hoor je er niet bij.

Armoede in Nederland is afwezigheid van kansen.

De dubbeltjes die een kwartje willen zijn.

Risicogroepen

Dat elke beurs, uitkering of salaris toereikend zou zijn om rond te kunnen komen, is maar

de helft van de waarheid. Een groot deel van die waarheid wordt gevormd door 'tegenslag en pech' en 'domheid en koppigheid'. Heb daarom als diaken oog voor de twee belangrijkste risicogroepen:

1. De mensen die, ondanks alle goede wil en

pogingen, er net wel (of net niet?) in sla-
gen om de eindjes aan elkaar te knopen.
De studenten, de één-oudergezinnen, de
één-inkomengezinnen, de ondernemers
en kleine zelfstandigen, de gezinnen met
hoge studielasten of hoge ziektekosten.
De huishoudens die op vakantie gaan
naar de stacaravan van oom Bert of waar
de keuze gemaakt moet worden tussen gi-
taarles óf volleybal. De gezinnen die wel
zonder auto zouden willen, maar waar een
onwillige rug het lopen
of fietsen onmogelijk
maakt. De ZZP'ers die,
met geld van de bank,
hebben geïnvesteerd
maar niet voorbereid
waren op een economische recessie.

2. Een tweede groep wordt gevormd door
mensen die onverantwoord bezit of een
onmogelijke levensstandaard willen be-
reiken, die écht in de problemen komen.
De dubbeltjes die een
kwartje willen zijn. De
wannabe's met te hoge
hypotheken, kopen op
afbetaling, torenhoge
studieschulden, te dure
auto's, wurgcontracten, te luxe vakanties.
Mensen die gaten met gaten dichten. En
vooral: heel lang volhouden dat het goed
gaat en dat er binnen afzienbare tijd weer
een meevaller aan zit te komen!

Armoede binnen onze kerken zie je niet of
nauwelijks. Het is er wel. Soms ontstaan
buiten de invloed van mensen om. Het over-
kwam hen. Soms ook ontstaan door een flin-
ke portie 'eigen schuld'. Onverantwoord of
onverstandig beheer. Maar een diaken verzet
zich tegen zijn gedachten van 'eigen schuld,
dikke bult'. Dat speelt pas een rol bij het zoe-
ken naar de meest effectieve oplossing. Eerst
moet je armoede zien te traceren. Dat vraagt

om activiteit. In het zoeken en ontdekken van
verborgen armoede kún je je bekwaamen.

Waar?

Waar kun je verborgen armoede ontdek-
ken? Gewoon bij de mensen thuis! Bij de uit-
werking daarvan hoort een uitstapje naar het
bevestigingsformulier voor ambtsdragers.
Dat formulier is in 1975 grondig veranderd.
De taken voor diakenen werden breder om-
schreven en gemotiveerd vanuit de dienende

liefde van Christus. Dat
laat ik hier nu rusten. Maar
er kwam ook een zinsnede
in het formulier die in de
decennia daarna de nodige
onwennigheid veroorzaak-

te: *"Zij zullen zich door huisbezoek van de
moeiten op de hoogte stellen..."*.

Heel lang zijn diakenen verlegen geweest
met de vraag waarom ze op huisbezoek
moesten gaan en hoe ze dat huisbezoek
moesten inrichten. Daar is
al veel over gezegd en ge-
schreven. Of vergis ik me
en is er nog steeds verle-
genheid met het diaconale
huisbezoek? Ik koppel het

huisbezoek nu heel nadrukkelijk aan het ont-
dekken van verborgen armoede.

Diaconaal huisbezoek

Maar eerst drie algemene noties over het
diaconale huisbezoek:

1. Houd jezelf voor dat predikant en ou-
derling vooral op bezoek gaan om iets
te *brenge*n, terwijl de diaken vooral iets
gaat *halen*. Natuurlijk is dat een karika-
tuur, maar het helpt je om op een goede
manier naar de bezoekende ambtsdrager
te kijken. Ouderlingen bezoeken de ge-
meenteleden thuis om te onderwijzen,
te vertroosten, te vermanen. Natuurlijk
stellen ze vragen en hebben ze belangstel-

In zoeken en ontdekken van
verborgene armoede kun je je
bekwaamen.

In en rond het kerkgebouw
zul je armoede niet zo snel
zien.

ling, maar vervolgens komen ze aan het Woord. Letterlijk! Daar zit de kern in de (huis)bezoeken van ouderlingen. *“Zij bezoeken trouw de leden van Christus’ gemeente, om hen met het Woord van God te vertroosten, te vermanen en te onderwijzen...”* Plaats dit nog eens naast wat het bevestigingsformulier zegt over het diaconale bezoek: *“Zij zullen zich door huisbezoek van de moeiten op de hoogte stellen...”* Dat is toch anders. Dat is observeren, kijken, luisteren, vragen stellen en informatie vergaren.

2. Laat bij het woord *huisbezoek* elke associatie met het huisbezoek door ouderlingen even los. Dat geeft veel meer ruimte aan je denken. Vervang in je hoofd de zin uit het bevestigingsformulier eenvoudigweg door: *“Zij zullen zich bij de mensen thuis op de hoogte stellen van eventuele moeiten die er zijn...”*. Het woord *huisbezoek* leidt bij diakenen toch nog regelmatig tot vormen van imitaties van het huisbezoek door ouderlingen. Laat dat los! Laat je vooral inspireren door een goed huisbezoek van een ouderling maar imiteer het niet. Zoek vooral je eigen vorm en invulling. Bezoek de leden die aan jouw zorg zijn toevertrouwd gewoon thuis.
3. Ga bij iedereen op bezoek en sla niemand over. Gebruik bezoeken eerst en vooral voor het opbouwen van een relatie. Ga liever drie keer per jaar een half uurtje op bezoek dan eens per drie jaar een hele avond.

Ik heb 1001 andere tips voor het diaconale bezoek. Ik beperk me nu tot de gerichtheid op het ontdekken van stille of verborgen armoede. De plek waar de mensen wonen, slapen en eten is dé plek om te ontdekken of er misschien sprake is van stil verdriet. Maar de ge-

sloten vraag *Kunt u een beetje rondkomen?* ... is als openingsvraag bij het eerste bezoek absoluut ongeschikt.

Ik ga hier nu ook voorbij aan eventuele digitale aanvullingen op het huisbezoek. Maar mailen, SMS-en, skypen, twitteren en andere multimedia-toepassingen bieden in de komende eeuw ongetwijfeld nieuwe kansen voor de *ontdekkende diaken*.

Hoe?

Ik heb beweerd dat het bezoek aan huis, het belangrijkste instrument voor de diaken is om onzichtbare armoede te ontdekken. Let wel: dat is niet het enige doel van het diaconale bezoek. Je gaat ook op bezoek om te vertellen hoe Christus’ dienende liefde jou heeft geraakt. Je gaat ook op bezoek om te vertellen over de diaconale taak van de gemeente en om gaven te ontdekken. Je gaat ook op bezoek om mensen aan te sporen tot dienstbetoon en om over verantwoordelijke geldbesteding te praten. Maar het bevestigingsformulier is helder. Dat noemt het huisbezoek als hét middel voor de diaken om zich op de hoogte te stellen van moeiten. Gebruik je eerste jaar als diaken vooral om met alle mensen in jouw wijk kennis te maken en iets over hun maatschappelijke en sociale leven in beeld te krijgen.

Vragen stellen

Dat betekent eenvoudigweg vragen stellen. Heel veel vragen over van alles en nog wat. Gewoon oprechte belangstelling voor iemands heden en verleden. Waar zij is opgegroeid en wat haar gevormd heeft. Welke schoolopleiding hij heeft genoten en of modelbouw zijn hobby is (je ziet immers een paar scheepsmodellen in de woonkamer). En of hij altijd alleen geweest is of wellicht een relatie achter de rug heeft. En hoe hoog die

Gewoon oprechte
belangstelling voor iemands
heden en verleden.

alimentatie dan is en tot wanneer hij dat moet betalen. Gewoon vragen of iemand bepaalde doelen in het leven heeft of graag terug zou willen naar de geboortestreek. Informeren of er materiële verleidingen zijn waarvoor zij wel eens zwicht. Vragen of de ziektekostenverzekering al die brillen en beugels vergoedt.

Ik schreef het al: armoede in Nederland is vooral *het ervaren van minder mogelijkheden en meer beperkingen ten opzichte van een ander*. Armoede in Nederland is daarmee vooral een beleving, een ervaring. Daarom is het vragen naar iemands *welbevinden* zeker zo belangrijk als zakelijke informatie over iemands werk en inkomen. De mate waarin iemand gebukt gaat onder zijn situatie wordt bepaald door de mate waarin hij die situatie als een van God gegeven situatie *accepteert*. In het volgende artikel wil ik dieper en con-

creter ingaan op de vraag wat signalen van verborgen armoede kunnen zijn, hoe de diaken signalen van verborgen armoede kan opvangen en de manier waarop hij daarmee om kan gaan.

Pieter de Gelder is lid van het Comité Centrale Diaconale Conferentie (C-CDC). Zijn zestien jaar ervaring als diaken binnen de gemeente van Rotterdam-Oost komt daarbij goed van pas. Binnen het C-CDC richt Pieter zich vooral op diaconale structuren en samenwerkingsverbanden. Daarnaast is hij voor de diaconaal consulent bereikbaar en beschikbaar voor advies en reflectie.

Verborgen armoede 2

Kun je het ontdekken?

Pieter de Gelder

Je kunt aan de buitenkant van mensen niet zien of ze gebrek leiden. Schulden of betalingsachterstanden zijn niet van een gelaatsuitdrukking af te lezen. Een actieve diaken kan armoede en gebrek wel (leren) ontdekken. Daarvoor moet hij de gemeentelieden die aan zijn zorg zijn toevertrouwd leren kennen en hen (thuis) opzoeken. Het diacoonale huisbezoek is vooral gericht op het bouwen aan een relatie en op het verkrijgen van informatie. Hoe doe je dat nou?

Het eerste dat je moet doen als je bij iemand op bezoek gaat, is je ogen de kost geven. Er is een groot verschil tussen zien en waarnemen. Je kunt aan het eind van de avond huiswaarts gaan en niet meer weten of je op aan antieke leunstoel of op een designbank zat. Je kunt ook alles in je opgenomen hebben en zelfs de brief van een deurwaarderskantoor tussen een stapeltje paparsen hebben geregistreerd. Door eenvoudigweg goed rond te kijken in een huis of een kamer, krijg je toegang tot stapels informatie. Een boekenkast, de stapel post op het bijzettafeltje, een foto aan de muur, een colafles van de Aldi, een oude kleurentelevisie die tijdens het bezoek aan blijft staan, een huisdier, het pak Pampers...

Waarnemingen

De functie van al die waarnemingen is tweeledig. Allereerst verschaft het je allerlei gedachtes en informatie. Informatie waar je overigens niet onmiddellijk betekenis aan kunt toekennen. Je kent die gedachtes wel: *Hé, die vent drinkt Coca-Cola en heeft de nieuwste iPad. Ik dacht dat studenten elk dubbeltje om moesten draaien?* Nogmaals, aan al deze waarnemingen kun je niet direct betekenis toekennen. Sla de informatie ge-

woon in je op. Maar toch...

De tweede functie van deze waarnemingen is dat ze aanleidingen of bruggetjes kunnen vormen voor het stellen van vragen. *Ik zie dat u zich Coca-Cola en de Cosmopolitan kunt veroorloven, waar doet u het van?...* is niet de beste opening. Maar er zijn altijd aanknopingspunten in een huiskamer te vinden waar je wél waardevrije vragen over kunt stellen. Vragen over familie, hobby's, huisdieren, liefhebberijen. Een

simpele foto kan aanleiding geven tot 1001 vragen. *Zijn dat uw ouders? Leven ze nog? Waar wonen ze? Bent u daar opgegroeid? Was u enig kind of zijn er broers en zussen? Hoe was uw jeugd? Wat zijn de belangrijkste dingen die u van vroeger meegekregen heeft?...*

Een verzameling *Dinky Toys* in een vitrinekast, een reisbrochure in de krantenbak, een foto van het gemeentelid in een zeilboot of op een motorfiets... Kijk rond en je ziet tientallen vraagprikkels. Ik kom op dat stellen van vragen hieronder nog terug.

Prikkels

Vraag jezelf bij dat rondkijken ook af wat je *niet* ziet. Is de voortuin zwaar verwaarloosd? Bladdert de verf van de kozijnen? Wat

Vraag jezelf bij dat rondkijken ook af wat je niet ziet.

mis je in een hal, in een woonkamer, in een tuin? Is het één en al soberheid en somberheid? Is de vloerbedekking ernstig versleten en ziet het huis geel van de nicotineaanslag? Ruikt het muff en verwaarloosd? Zie je geen enkele uiting van luxe, van liefhebberijen of van genot? Ontbreken er dingen die in 'normale' huishoudens wel aanwezig zijn? Al deze waarnemingen hoeven geen betekenis in zich zelf te hebben. Ze kunnen wel prikkels geven tot het stellen van goede vragen.

Twee ervaringen wil ik graag delen.

Ik mocht zestien jaar diaken zijn en in die tijd heb ik me regelmatig zorgen gemaakt om ouderen en gezinnen die het ogenschijnlijk niet breed hadden. Zusters die van uitsluitend een AOW-uitkering of een bijstandsuitkering moesten rondkomen.

Mensen die er ook geen geheim van maakten dat ze het niet breed hadden. Die zich niet schaamden voor tweedehands kinderkle-

ding uit Humpy Dumpy en een Mariakaakje bij de thee. Mensen die zich verzoenden met het feit dat een auto niet voor hen weggelegd was. Broeders en zusters aan wie je zag dat ze het niet breed hadden, maar geleerd hadden de eindjes aan elkaar te knopen. Mensen die er een eer in stelden om het zónder of met slechts een bescheiden diaconale aanvulling te doen.

Daar tegenover de gemeentelieden waar royale inkomens voor meer dan voldoende inkomsten leken te zorgen. Maar waar het geld sneller wegstroomde dan binnenkwam. Adressen waar het ene gat met het andere gat werd gevuld. Broeders en zusters in de greep van verslaving of koopdwang. Hun kenmerken? Snelle wisselingen in consumptiegoederen, altijd de laatste mode volgen, een auto én een caravan, toch Pampers en Coca-cola, huurkoop en gespreide betaling, kopen bij postorderbedrijven, dure abonnementen

Kortom broeders en zusters met soms wel tien Bureau Krediet-registraties maar ook gewoon een VVB-bijdrage.

Open vragen

Wanneer een diaken, voor een eerste bezoek aan een gemeentelid, een stapeltje van tien open vragen paraat heeft, kan hij bijna de hele diaconale wereld aan!

Open vragen zijn vragen die je niet met ja of nee kunt beantwoorden. Wil je koffie? is een gesloten vraag en Wat wil je drinken? is een open vraag.

Om het maar praktisch te houden, geef ik hieronder vijftien *voorbeelden* van vragen waarmee je zo de wijk in kunt. Niet alle vragen zijn rechtstreeks gericht op het ontdekken van armoede maar bieden wel handvaten.

Elk antwoord op elke vraag kan weer aanleiding geven tot vervolgvragen.

- Wat zijn uw ervaringen met eerdere bezoeken van een diaken?
- Vertelt u eens iets over uw jeugd en uw schoolopleidingen?
- Wat zijn uw hobby's of liefhebberijen?
- Hoe heeft u elkaar leren kennen en waar hebt u hiervoor gewoond?
- U bent alleen/U hebt geen kinderen. Wilt u iets vertellen over de wereld daarachter?
- Heeft u betaald werk en zo ja, wat doet u voor de kost?
- U werkt allebei? Kunt u iets vertellen over uw motieven achter die keuze?
- Hoe ervaart u dat, te moeten rondkomen van een uitkering?
- Is dit een huur- of een koopwoning? Waarom heeft u voor dit huis gekozen?
- Hoe ziet uw sociale netwerk er uit? Met wie gaat u zoal om? (familie, kerk, werk, buurt)
- Probeert u eens uit te leggen waardoor

u zich geïsoleerd, eenzaam of miskend voelt?

- Welke dingen maken dat u ook zorgen of verdriet hebt in uw leven?
- Als *diaken* heb ik de vrijmoedigheid u te vragen welke financiële of materiële zorgen u heeft.
- Wat zijn uw specifieke gaven en talenten? Waar bent u trots op of dankbaar voor?
- Welke betekenis heeft het woord *delen* voor u?

Foute vragen

Elk antwoord op elke vraag kan weer aanleiding geven tot vervolgvragen. Vragen stellen is een kunst. Er zijn legio foute vragen. Vragen waarmee de vragensteller onbewust en ongewild stuurt op het nog te geven antwoord. Vragen waarmee de vragensteller bij de ander blokkades of weerstand oproept. Sturende vragen, suggestieve vragen, of-of vragen, te directe vragen, onnodig verpakte vragen, retorische vragen, etc...

Het voert te ver om in dit artikel een cursus gesprekstechniek of vraagstellingstechniek te verweven. Maar vier tips geef ik door:

1. Google eens op de woorden *gesprekstechniek* of *vraagstellingstechniek*. Je stuit op tal van sites waar je praktische en compacte uiteenzettingen vindt.
2. Overweeg om, voor zover je dit nooit in je werk aangereikt hebt gekregen, eens voor een aantal ambtsdragers een cursus gespreks- en vraagstellingstechniek te organiseren.
3. Bedenk, voordat je weer op bezoek gaat, tenminste één betere variant op het uitsluiten *Goedenavond, hoe gaat met u?*
4. Maak jezelf –in eigen bewoordingen– vertrouwd met de vraag die je aan het eind van een bezoek gewoon ontspannen moet

stellen: *Als er financiële problemen of zorgen zijn, wil ik graag voor u bereikbaar en beschikbaar zijn. Ik zeg niet dat ik alle problemen kan oplossen maar luisteren en meedenken, kan ik altijd. En als diaken mag ik u ook vragen naar uw financiële situatie.*

Het zal niet bij het eerste bezoek lukken. Bouw eerst aan een relatie, een verstandhouding. Zorg dat je informatie hebt waar je bij een volgend bezoek (of telefonisch) op kunt terugkomen. *Hoe is die sollicitatie gegaan? Welke rekeningen staan er nu nog open? Heeft de ziektekostenverzekering die leesbril nu vergoed? Vertel eens iets over die kennismakingsavond waar je naar toe zou gaan?*

Luisteren

Goede vragen stellen is een kunst. Goed luisteren is zeker zo ingewikkeld. Wat is nu precies de boodschap die de ander op jou wil overbrengen? Waarom geeft die ander geen antwoord op jouw vraag wat voor werk hij doet. Waarom rebbelt hij wel door over zijn toekomstplannen?

Een mens –en dus ook een diaken– is bij het ontvangen van informatie voortdurend bezig de informatie, die de ander geeft, te verwerken. Je stopt het in vakjes, vertaalt het of geeft er meteen betekenis aan. En doordat jouw hersenen nog bezig zijn met die vorige zin hoor je al niet goed meer wat die ander zegt. Hierdoor ontstaat ook de volksziekte *van elkaar niet laten uitpraten*. Want de drang om te reageren op dat wat de ander heeft gezegd, is groter dan de behoefte om écht naar diens verhaal te luisteren.

Wat wil hij nu precies aan jou overbrengen? En begrijp je nou wel écht wat hij zegt of bedoelt? Stel daarom verduidelijkingsvragen: *Begrijp ik het nu goed dat je....* En als je in de reactie van de ander niet echt het antwoord

Goede vragen stellen is een kunst. Goed luisteren is zeker zo ingewikkeld.

op jouw vraag kunt ontdekken, leid hem dan vriendelijk weer terug naar je vraag: *Ik begrijp niet precies wat dat nu bijgedragen heeft aan je ontslag. Noem nog eens de redenen waarom ze je ontslagen hebben...*

Door slecht luisteren en te snel verkeerde betekenis geven aan wat de ander heeft gezegd, ontstaan oorlogen en huwelijks crises. We noemen het achteraf vaak een *misverstand* of *niet-goed-begrepen* maar het was een kwestie van slecht luisteren en te snel interpreteren.

Wat heeft dit allemaal te maken met het kunnen signaleren van verborgen armoede?

Dit: alleen door het tonen van *echte en oprechte belangstelling* voor de ander, zal hij jou toegang geven tot meer verborgen delen van zijn leven. En oprechte belangstelling toon je door *regelmatige* aandacht te geven, goede vragen te stellen en heel goed naar de ander te luisteren. En soms ook gewoon door confronterende of pijnlijke vragen.

Spreken

Je bent als diaken niet alleen een waarnemer. Je hebt ook een verhaal. Dat is het bescheiden verhaal over jezelf, je achtergronden en je eigenschappen. Bouwen aan een relatie is tweerichtingsverkeer. Het verhaal van de diaken is niet de autobiografische reactie van *Oh, dat heb ik ook wel eens meegemaakt, dan moet je...* Het is niet het verhaal hoe jij je ding doet.

Maar het verhaal van de diaken is vooral het verhaal over een dienende Jezus Christus, die op zijn knieën ging om voeten te wassen. Het verhaal dat mensen met een gat in de hand of een onvermogen tot budgetbeheer er ook voor God mogen zijn. Dat is het verhaal dat God zowel de dubbeltjes als de kwartjes geschapen heeft. De diaken kan vertellen over

Gods vergeving voor het berouwvolle gemeentelid dat door gokken, door verslaving of wanbeheer een torenhoge schuld heeft opgebouwd. De diaken moet ook praten over begeerte en tevredenheid. Over bekering. Over de tering naar de nering zetten.

Gevoelens van schaamte, falen en isolement zijn, anno 2010, bij armoede best begrijpelijk. Maar de Bijbel leert ons dat armen –in al

Het verhaal van de diaken is vooral het verhaal over een dienende Jezus Christus.

hun gedaanten- er gewoon bij horen. En dat de rijken hun rijkdom met hen zullen delen. Dat is voor de broeder of zuster die in stilte gebrek leidt zelfs een op-

eisbaar recht. Hoezo verborgen arm(o)e? Je mag er gewoon zijn en wij helpen je!

Dat was weer het mooie van het oude bevestigingsformulier voor diakenen. Daar stond weliswaar nog niet dat ze zich door middel van huisbezoek op de hoogte zouden stellen van de noden. Daar stond wel *'dat de diaken de naaste in nood ambtelijk zal helpen. Niet alleen met financiële middelen, maar ook met troostrijke redenen uit het Woord'*.

Mooi werk toch?

Voedselbank

Creatief verspilling tegengaan en anderen bijstaan

Ina Scholma-Huisman

Voedselbanken proberen enerzijds verspilling van voedingswaren te voorkomen en anderzijds mensen die onder een bepaald bestaansminimum leven, te helpen door het uitreiken van voedsel dat door derden beschikbaar is gesteld. Voedselbanken ontstonden in de jaren '70 in Amerika, in 2002 werd in Nederland de eerste voedselbank opgericht. Een slogan van de voedselbanken Nederland is de uitspraak van moeder Theresa: "Wat me het meest ergert, is niet dat er rijken en armen bestaan, maar de verspilling".

Diakenen krijgen in het bevestigingsformulier de opdracht mee om "trouw en ijverig te zijn in het inzamelen en beheren van de gaven en die blijmoedig uit te delen aan wie hulp nodig hebben". Niemand in de gemeente van Christus mag ongetroost leven onder de druk van armoede. Uit de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan leren we van Jezus zelf dat onze hulp niet beperkt mag blijven tot de eigen gemeenteleden, maar dat "goed doen aan allen" een bijbelse opdracht is.

Diakenen zullen zich daarom ongetwijfeld aangesproken voelen door het werk van de voedselbanken, die -letterlijk- gaven inzamelen en beheren en uitdelen aan wie hulp nodig hebben.

In gesprek

In Amersfoort is Cieka Galenkamp projectleider van de voedselbank. Zij is ook lid van de gereformeerde kerk vrijgemaakt en dus bij uitstek de persoon om met de diakenen in gesprek te gaan op de diaconale conferentie over 'armoede'. Voor een deel zijn immers de vragen waarmee de voedselbank en de diaconie te maken krijgen dezelfde:

wie help je en hoelang help je? Daarnaast wil Cieka graag van gedachten wisselen over of en hoe de diaconie de voedselbank kan steunen.

Voor de burgerlijke gemeente van Amersfoort is duidelijk dat arme burgers onder de cliënten van de voedselbank gevonden kunnen worden. Wie iets over armoede wil weten en er iets aan wil doen, moet dus dáár zijn oor te luister leggen. Cieka heeft regelmatig overleg met de gemeente Amersfoort en houdt statistieken bij van de problematiek van de gebruikers van de voedselbank. Zij

Cijfers voedselbank Amersfoort

65% is Nederlands
35% heeft andere nationaliteit
35% gezinnen
35% mannen
35% moeders/vrouwen
70% gescheiden mensen
De meerderheid wordt gevormd door mensen met een bijstandsuitkering

hoopt dat diaconieën ook hulp willen geven aan arme mensen en die dan ook gaan zoeken bij de klanten van de voedselbank.

Wie help je?

Cieka voelt zich vooral aangesproken door het 'blijmoedig uitdelen', zoals dat in het bevestigingsformulier voor diakenen onder woorden wordt gebracht. Het is dus niet in de eerste plaats belangrijk of mensen hun noodsituatie hadden kunnen voorkomen of door anderen geholpen kunnen worden, nee, voor je staat een mens die moet eten en daar geen middelen voor heeft. Die persoon klopt niet zomaar aan om hulp! Natuurlijk werkt de voedselbank met aanmeldingsformulieren en intakegesprek-

ken en voorwaarde is dat elke cliënt bekend is bij een begeleidende instantie.

Er zijn nogal wat klanten die na een echtscheiding bij de voedselbank terecht komen. Begrijpelijk, want van één naar twee huishoudens gaan kost veel extra geld. Moet er een huis verkocht worden dan is dat, zeker in deze tijd, erg lastig. Vaak blijven de ex-partners met een restschuld zitten. Het zijn ook veel mensen met schulden die bij de voedselbank aankloppen. Vaak zitten ze al in traject ter aflossing, maar voor alles goed op de rails staat, is hulp nodig; in dit geval van de voedselbank.

Het is Cieka opgevallen dat mensen beter in een wettelijk traject dan in een minnelijk

Voor je staat een mens die moet eten en daar geen middelen voor heeft

traject kunnen zitten, omdat het leefgeld bij het wettelijk traject is vastgesteld en door de WSNP-bewindvoerder ook wordt uitbetaald¹. Bij minnelijke trajecten wil er wel eens een (te) laag leefgeld overblijven. Mensen in de bijstand met een groot gezin blijken ook moeilijk rond te kunnen komen.

Veel mensen vinden het moeilijk om te schakelen. Van 'leven op grote voet' naar een veel soberder levensstijl gaan, is lastig, kost tijd en levert soms schulden en een gang naar de voedselbank op. Dat schakelen is nodig, bijvoorbeeld wanneer iemand werkloos of arbeidsongeschikt wordt, kinderen krijgt of er alleen voor komt te staan.

Het komt ook nogal eens voor dat mensen wel recht hebben op een uitkering, die echter door bureaucratie bij de instanties niet snel op gang komt. Geen inkomen, geen reserves, het gevolg laat zich raden.

Hoe lang help je?

De eerste drie maanden krijgen cliënten zonder al te veel poespas hulp van de voedselbank. In die periode krijgen ze gelegenheid en hulp van een begeleidende instantie om hun budget weer op orde te krijgen. Hebben ze alle toeslagen aangevraagd? Is er recht op een uitkering, bijstand of aanvullende bijstand? Hoe zit het met de schulden, kunnen er regelingen worden getroffen? Zijn er fondsen waar een beroep op kan worden gedaan, bijvoorbeeld om kinderen te laten sporten?

Na drie maanden moet daar meer duidelijkheid over zijn en wordt de 'bewijslast' voor de cliënt om hulp te krijgen van de voedselbank groter. Want het is wel de bedoeling dat cliënten ook zo snel mogelijk weer weg zijn bij de voedselbank. Dat ze zelf weer voldoende inkomsten hebben om in hun dagelijkse behoeften te voorzien en zelf te kunnen

beslissen over hun eigen aankopen, ook in de supermarkt.

In het tweede kwartaal van dit jaar zijn er 81 nieuwe klanten bijgekomen voor de voedselbank Amersfoort, terwijl 84 mensen deze vorm van ondersteuning niet meer nodig hadden.

Cieka is niet bang dat mensen misbruik maken van de voedselbank. Zij zegt: "Het is mijn verantwoording als ik mensen voedsel weiger, terwijl ze het wel nodig hebben; het is hun verantwoording als ze voedsel halen, terwijl ze wel inkomen hebben".

Kerkelijke vrijwilligers

In Amersfoort zijn het veel kerkelijke vrijwilligers, die helpen bij de voedselbank. 'Blijmoedige gevers' met invoelend vermogen doen de intakegesprekken. Ze moeten natuurlijk zelf goed op de hoogte zijn van alle financiële regels, wetten en mogelijkheden en hebben daarom vaak een hbo-opleiding. Andere vrijwilligers helpen bij het uitdelen van de voedselpakketten.

Cieka is heel blij met al deze hulp. Wat haar echter is opgevallen: er zijn ook kerkleden,

die als cliënt bij de voedselbank aankloppen! Hoe kan dat? In de gemeentevergadering worden de financiën van de diaconie besproken.

Met blijdschap wordt geconstateerd dat er geen financiële ondersteuning gegeven hoefde worden en dat er een gift aan de voedselbank gegeven kon worden. Toch lopen gemeenteleden bij diezelfde voedselbank.

Cieka denkt dat het bij de diaconie vooral schort aan dat blijmoedig geven, dat er te vaak gezegd wordt: "Waarom heb je niet zus of zo gedaan". Dat is achteraf praten, daar heeft een hulpvrager niets aan. Op dat mo-

Er zijn ook kerkleden, die als cliënt bij de voedselbank aankloppen!

1 Zie het artikel over Schuldhulpverlening voor een verklaring van deze begrippen.

ment is er hulp nodig met de blik vooruit: hoe kan er geholpen worden, zodat iemand weer op eigen benen kan staan.

Wat Cieka betreft, mag de voedselbank door de diaconie zeker niet beschouwd worden als een 'voorliggende voorziening', waar eerst een beroep op gedaan moet worden vóór de diaconie hulp kan geven. De voedselbank is geen overheidsorgaan en gemeenteleden moeten erop kunnen vertrouwen dat zij door de eigen gemeente geholpen worden, wanneer ze in nood zijn geraakt. En in sommige gevallen is er vaker hulp nodig. Daarvoor moeten diakenen de ogen open hebben. Zijn mensen meerdere jaren niet met vakantie geweest? Lopen kinderen 's winters

op zomerschoenen? Moet een groot gezin van een laag inkomen rondkomen? In zulke gevallen kan de diaconie ruimhartig bijspringen.

Voorraadkast

Cieka hoopt dus dat diaconieën en gemeenteleden alleen met de voedselbank in aanraking komen omdat ze hulp willen geven. Als vrijwilliger of met een gift (bijvoorbeeld voor de brandstof van hun busje) of met voedsel; of met tijdschriften en zelfs met plastic tassen. Klanten komen wel met een boodschappentas, maar het gebeurt regelmatig dat die toch te klein is voor het voedselpakket van die keer. Pas kwam er iemand met de pruimenooft van de

Pas kwam er iemand met de pruimenooft uit eigen tuin. Welkom!

boom uit eigen tuin. Welkom! Na afloop van een kampweekend van de jeugd van de kerk werden de overgebleven potten pindakaas en jam gebracht. Bij het ontruimen van een huis van een ouder iemand, die verhuist naar een bejaardenhuis, werd de inhoud van de voorraadkast gebracht. Allemaal creatieve manieren om verspilling tegen te gaan en anderen bij te staan.

Het is de wens van Cieka dat diaconieën op dezelfde creatieve wijze in de eerste plaats de eigen gemeenteleden, maar óók andere armen uit de eigen woonplaats van harte ondersteunen. En hebben de diakenen niet genoeg ideeën of onvoldoende menskracht voor de uitvoering? Maak de kring groter en kijk met elkaar hoe er, geregeld zelfs zonder dat er geld aan te pas komt, geholpen kan worden.

Cieka Galenkamp is projectleider van de voedselbank in Amersfoort en spreker op de landelijke diakendag 2010 in Amersfoort.

Ina Scholma-Huisman heeft in haar functie als bewindvoerder beschermingsbewind veel te maken gehad met mensen met zéér krappe budgetten. Die situatie was soms tijdelijk (aanpassen aan een veranderd, lager inkomen), maar net zo vaak structureel. Dan steekt de arme kant van Nederland, zonder reserves of vangnet, wel schrijnend af tegen hetgeen we meestal om ons heen zien.

Ervaringsverhaal

Het kan iedereen overkomen

In de nieuwsbrief van de voedselbank las ik het verzoek een achtergrondverhaal te vertellen. Ik voldoe graag aan dat verzoek als uiting van dankbaarheid voor alle vrijwilligers en gulle gevers die de voedselbank mogelijk maken.

In 2005 kreeg ik een burn-out waardoor ik mijn werk als hypotheekadviseur niet meer kon uitoefenen. Door alle wachttijden in de zorg ging ik steeds verder achteruit en heb ik diverse suïcidepogingen gedaan. Na vier loodzware jaren ben ik vorig jaar met behulp van een reïntegratiebureau voor mezelf begonnen. Niet omdat ik een ondernemer ben, maar uit noodzaak in verband met mijn gat in mijn c.v. en de economische crisis. Maar zoals zo velen is het mij ook niet gelukt voldoende inkomsten te genereren.

Onder bijstandsniveau

Mijn financiële problemen zijn begonnen nadat ik na twee ziektejaren een WAO-uitkering kreeg. Voor de berekening wordt gekeken naar de laatste twee dienstjaren en omdat ik daarin maar vijf maanden in dienstverband had gewerkt en de overige anderhalf jaar als zelfstandige, werd mijn inkomen ruim zeventig procent lager en daalde tot onder bijstandsniveau.

Privéleningen

In eerste instantie heb ik al mijn financiële reserves aangesproken, daarna een krediet opgenomen en daarna privéleningen van familie en vrienden gekregen. Maar op een gegeven moment houdt het simpelweg op. Ik heb drie keer bij de bank gevraagd of ik mijn woning mocht verhuren, ik heb geprobeerd

kamers te verhuren en heb bij de gemeente aangeklopt voor hulp. Maar helaas heeft dat alles niets opgeleverd. Ik heb iedere maand een zwaar tekort.

Op aanraden van mijn zusje ben ik uiteindelijk naar de voedselbank gegaan en ook al was dat in het begin heel moeilijk, ik ben blij dat ik die stap gezet heb. Sinds lange tijd heb

ik niet alleen voldoende te eten, maar eet ik ook weer gezond. De eerste keren stond ik thuis huilend de spullen op te ruimen, zo blij was ik met alles. Een bijkomend effect is dat ik me beter

voel, meer energie heb. Ik heb meer kracht om een baan te zoeken waardoor hopelijk op korte termijn mijn naam van de lijst kan worden geschrapt.

Pech en tegenslagen

Met dit verhaal wil ik aangeven dat ik niet door consumptieve overbesteding in de financiële problemen ben gekomen, maar door heel veel pech en tegenslagen én dat het iedereen kan overkomen, ook hoog opgeleiden met een goede baan. Ik heb vanaf mijn 15e tot mijn 37e gewerkt maar door anderhalf jaar niet in loondienst te hebben gewerkt, heb ik geen aanspraak kunnen maken op een fatsoenlijke WAO-uitkering.

De eerste keren stond ik thuis huilend de spullen op te ruimen, zo blij was ik met alles.

Schuldhulpverlening

Basiskennis en betrokkenheid

Joop van Delden

Financiële crisis betekent niet voor iedereen ellende. Veel incassobureaus, deurwaarders, budgetcoaches, advocaten en vooral ook de schuldhulpverleners hebben het drukker dan ooit. Geen wonder, nu recent onderzoek uitwijst dat ongeveer 693.000 huishoudens problematische schulden hebben. Nog eens 248.000 huishoudens dreigt een zelfde lot¹.

En dan te bedenken dat deze organisaties veelal floreren op het leengedrag van mensen. Zonder leningen en kredieten zouden we alle aankopen contant moeten afrekenen. Er zouden dan geen schulden kunnen ontstaan en ook geen schuldproblemen. Een schuld ontstaat namelijk doordat je een product of dienst geleverd krijgt waarvoor je nog niet direct hoeft te betalen. Daarmee neem je een voorschot op de toekomst: je wilt nu iets hebben dat je pas later gaat (of kunt) betalen.

Leven op de pof

Kleine leningen en consumentenkrediet (denk aan aankopen via postorderbedrijven) worden vaak erg gemakkelijk verstrekt. Bij grotere leningen wordt rekening gehouden met de hoogte van je huidige inkomen. Men gaat er dan van uit dat het inkomen, gedurende de tijd van de lening, minimaal even hoog blijft. Juist dáár zit hem vaak het pijnpunt: want daar heb je geen zekerheid over! Ziekte, een ongeval, arbeidsongeschiktheid, faillissement van het bedrijf, ontslag of een scheiding kunnen dat inkomen zomaar aantasten. Aan de andere kant kun je ook worden geconfronteerd met plotselinge hoge kosten van bijvoorbeeld ziekte, een ongeval, onderhoud van een woning, aansprakelijk-

heid door onvoldoende verzekerd zijn. Dan kunnen de rente en aflossing van een lening ineens een molensteen om je nek worden. Nota's kunnen vaak niet meer (tijdig) worden betaald. Rente, boetes, incassokosten en deurwaarderskosten stuwden de schuld *in no time* verder op.

Ook diaconieën krijgen in toenemende mate met schuldproblematiek te maken. Hoe kun je als diaken de schuldenaren dan het best helpen? Dit artikel wil daarvoor een handreiking doen.

Nieuwe wet

De Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening zal naar verwachting ingaan op 1 januari 2011. Met deze nieuwe wet gaat er veel veranderen op het gebied van schuldhulpverlening. De gemeente krijgt de regierol ten aanzien van schuldhulpverlening en moet een breed toegankelijk aanbod bieden.

Nieuw is bijvoorbeeld een maximale wachttijd van vier weken voor de burger met een hulpvraag. Ook moet de gemeente zorgen voor een intensivering van de preventieve activiteiten.

¹ Onderzoek van Panteia, juli 2009: 'Huishoudens in de rode cijfers'.

1. Weet globaal hoe de schuldhulpverlening werkt.

Je hoeft echt niet alle *ins* en *outs* te weten van de schuldhulpverlening, maar enige globale basiskennis is zeker van belang.

Burgerlijke gemeente

De burgerlijke gemeenten hebben de taak toegewezen gekregen mensen met schuldproblemen te helpen. Iedereen die in de problemen zit vanwege schulden kan zich melden bij de gemeente. De gemeente zal dan doorverwijzen naar vakinhoudelijke hulpverleners, zoals de Kredietbank of maatschappelijk werk. De gemeente blijft vaak wel begeleiden en houdt in de gaten of alles goed verloopt.

Particuliere bureaus

Naast de gemeentelijke schuldhulp kan ook hulp worden verkregen bij particuliere (christelijke) schuldregelingsbureaus. Deze bureaus zijn veelal ontstaan omdat de gemeentelijke schuldhulp niet altijd even efficiënt werkte en/of er wachtlijsten ontstonden. Deze problemen kunt u overigens nog steeds tegenkomen. De door deze particuliere bureaus gehanteerde methodiek is veelal dezelfde, maar de efficiëntie en de bejegening kunnen sterk verschillen. Let hierbij goed op de kwaliteit van het bureau, want iedereen mag zich nog schuldhulpverlener noemen. Private bureaus vragen betaling voor hun diensten (rond de € 80 per maand) terwijl gemeentelijke instellingen van rijkswege worden betaald.

Het proces

Hoe zit het proces van schuldhulpverlening in elkaar? Globaal worden de volgende

stappen doorlopen om te bepalen of mensen voor schuldhulpverlening in aanmerking komen.

De rente en aflossing van een lening kunnen ineens een molensteen om je nek worden

a. Is er een problematische schuldsituatie?

Eerst zal worden vastgesteld of er sprake is van problematische schulden. Dat is het geval wanneer schulden niet binnen drie jaar tijd

kunnen worden afgelost. Dat betekent concreet dat zelfs bij een leven op bijstandsniveau de afloscapaciteit onvoldoende is voor het terugbetalen van alle schulden.

Uit de berekeningen zou ook kunnen blijken dat de cliënt wel in staat zou moeten zijn de schulden binnen drie jaar af te lossen. Dan wordt een budgetplan opgesteld om de schulden af te lossen. Het aflossingsbedrag (het totale schuldbedrag verdeeld over 36 maanden) wordt dan als uitgave opgenomen in dit budgetplan.

b. Stabilisatie

De volgende stap is het regelen van stabiliteit tussen inkomsten en uitgaven via een budgetplan. Daarbij wordt gekeken hoe de inkomsten kunnen worden verhoogd door middel van zogenaamde 'voorliggende voorzieningen' die nog niet zijn opgevraagd maar waarop wel aanspraak kan worden gemaakt. Voorbeelden hiervan zijn de landelijke huur- en/of zorgtoeslag en de gemeentelijke langdurigheidtoeslag. Ook wordt nagegaan of de cliënt in staat is extra inkomen te verwerven. Met betrekking tot de uitgaven wordt bekeken hoe deze kunnen worden verlaagd, zodat ze (meer) in balans komen met de inkomsten. Als zo de situatie is gestabiliseerd, lopen de schulden niet verder op en kan worden gewerkt aan een schuldregeling om (een deel van) de schulden af te lossen.

Budgetplan

Bij de planning van de uitgaven moet rekening worden gehouden met reserveringen voor bijvoorbeeld kleding, reparaties en onvoorziene omstandigheden. Als in het budgetplan hiermee geen rekening is gehouden, dan loop je binnen de kortste keren tegen problemen aan. Vaak ontstaan hier toch problemen, als de cliënt geconfronteerd wordt met onverwachte (ongepande) uitgaven, zoals een verkeersboete. Als er geen geld is of komt, kan dat betekenen dat de cliënt opnieuw schulden moet maken, waardoor de WSNP-regeling verloren kan gaan. Eén voorwaarde voor verblijf in de WSNP is namelijk dat je geen nieuwe schulden mag maken. Diaconaal geld zou dit probleem kunnen verhelpen!

Giften (zoals de VVB en Redt een Kind) worden volgens de reguliere methode 'domweg' geschrapt en dus niet in een budgetplan opgenomen. Cliënt moet dit dan vanuit zijn leefgeld betalen, maar die laat niet veel/geen ruimte. Hoe gaat u er als diaken mee om als iemand aangeeft geen VVB of giften te kunnen betalen?

c. Schuldregeling

Als is gebleken dat er problematische schulden zijn, wordt een schuldregelingstraject gestart. Allereerst moet worden geprobeerd met de schuldeisers een minnelijke schuldregeling te treffen. De schuldeisers ontvangen een brief waarin wordt gemeld dat cliënt in een problematische schuldsituatie is beland. Aan de schuldeisers wordt gevraagd een recente opgave van de totaalschuld (incl. kosten en renten) aan de hulpverleningsorganisatie te sturen, zodat de exacte omvang van de schuld kan

Er is sprake van problematische schulden als ze niet binnen drie jaar kunnen worden afgelost

worden vastgesteld. Tevens wordt verzocht deze schuld niet verder te laten oplopen met rente en kosten, zodat de definitieve schuld kan worden vastgesteld en aan een schuldregeling kan worden gewerkt¹. Een steeds oplopende schuld zou tot gevolg hebben dat de regeling steeds weer aan die nieuwe situatie moet worden aangepast.

Op basis van de omvang van de schuld wordt berekend welk percentage van de schuld kan worden afgelost vanuit de maximaal beschikbare afloscapaciteit. De schuldeisers krijgen vervolgens een voorstel waarin wordt aangeboden de schuld voor dat percentage af te lossen en de rest kwijt te schelden. Dat wordt als volgt omschreven: 48 procent tegen finale kwijting. Als de schuldeisers dit aanbod accepteren, is er sprake van een *minnelijk akkoord*. Concreet betekent dit dat de schuldenaar drie jaar lang moet leven van een inkomen, iets onder het bijstandminimum. De rest van het inkomen wordt dan gebruikt voor aflossing. Ook kunnen in principe waardevolle goederen worden verkocht om de schuldeisers tegemoet te komen, maar meestal wordt hiervan afgezien.

Schuldsanering Natuurlijke Personen

Wanneer de vrijwillige schuldhulpverlening geen uitkomst biedt omdat (sommige van) de schuldeisers niet akkoord zijn gegaan met de voorgestelde aflossingsregeling, kan via de WSNP alsnog worden gewerkt aan een schuldvrije toekomst. Deze regeling komt vrijwel overeen met de minnelijke regeling,

met dit verschil dat de rechter medewerking van de schuldeisers afdwingt.

De WSNP-regeling is een strenge rege-

ling. De cliënt moet drie jaar lang van een inkomen rond bijstandsniveau leven. Tevens wordt door de rechtbank een bewindvoer-

1. Hierbij wordt volgens landelijk vastgestelde normen iedere schuldeiser gelijk behandeld. Dat betekent dat schuldeisers gevraagd wordt akkoord te gaan met een 'aflossingspercentage' van 48 procent van hun vordering tegen finale kwijting. Dat betekent dat na betaling van die 48 procent van de schuld de restantschuld wordt kwijgescholden.

der aangesteld die de financiële zaken van de cliënt regelt. Als de cliënt zich de gehele periode strikt aan de afspraken houdt en geen nieuwe schulden maakt, begint hij daarna wel met een schone lei en hoeft hij de rest van de schulden dus niet meer terug te betalen.

Drie jaar

De WSNP biedt de mogelijkheid om in drie jaar van je schulden af te komen en sluit daarmee, wellicht onbedoeld, verrassend mooi aan bij regelingen uit het Oude Testament inzake het jubeljaar (Lev. 25:10 e.v.).

Om in aanmerking te komen voor de WSNP moet een verzoekschrift worden ingediend bij de rechtbank. Hierbij dient een speciale verklaring van de gemeente te worden gevoegd, waarin de situatie staat beschreven en wordt uitgelegd waarom er geen minnelijk akkoord mogelijk is gebleken. Toelating tot de WSNP wordt geweigerd als de schulden zijn ontstaan door frauduleus handelen (bijvoorbeeld uitkeringsfraude).

2. Weet wat jouw rol als diaken is.

Het helpen van mensen in de schuldhulpverlening behoort tot het taakgebied van de diakenen. Het bevestigingsformulier voor diakenen zegt immers 'in de gemeente van Christus mag niemand ongetroost leven onder de druk van ziekte, eenzaamheid of armoede'. De zorg voor armen als taak van de kerk wordt met de afbrekende verzorgingsstaat en de financiële crisis steeds belangrijker. Maar hoe vul je als diaken deze taak concreet in?

Vaak bestaat de concrete actie eruit dat mensen met schulden worden doorverwezen naar

het loket van de Sociale Dienst van de burgerlijke gemeente. Een logische stap, maar daarmee is het werk van de diaken niet afgerond.

Wanneer iemand met problemen aanklopt bij de diaconie geeft dit de diaken de kans zich in het probleem te verdiepen en na te gaan hoe de beste hulp kan worden ingezet.

a) Ga het eerste gesprek aan en vraag de ander zijn eigen verhaal te doen over hoe de problemen zijn ontstaan. Probeer daarbij vooral oorzaak en gevolg te achterhalen. Wat is de achterliggende problematiek? Werkloosheid, ziekte, een crisissituatie, verslaving, etc. Laat de persoon zijn verhaal doen, stel (verduidelijkende) vragen om het geheel helder te krijgen, maar (ver)oordeel vooral niet! Vraag zo nodig naar bankafschriften.

b) Het tweede gesprek probeer je samen een analyse te maken van wat er is gebeurd en waar welke hulp nodig is om uit die problemen te komen. Het is van

groot belang dit samen te doen en niet 'van bovenaf' op te leggen. Respecteer je gesprekspartner en probeer overeenstemming te krijgen

over de benodigde hulp. Biedt aan de benodigde hulp te organiseren en samen met de schuldenaar op te trekken, zodat deze er niet alleen voor staat. Hiervoor kan ook een ander als buddy of maatje worden ingeschakeld.

c) Organiseer de benodigde hulp, maar blijf gedurende het hele proces betrokken. Bij financiële problemen is begeleiding naar de professionele schuldhulpverlening nodig en, afhankelijk van de oorzaken of de gevolgen, veelal ook andere hulpverlening (verslavingszorg, helpen om een baan te vinden, zoeken naar zinvolle tijdsbesteding, etc.). Vergeet ook het

De zorg voor armen wordt met de afbrekende verzorgingsstaat en de financiële crisis steeds belangrijker

geestelijke aspect niet! Pastorale zorg is vaak nodig om met God en de naaste in het reine te komen.

Aandachtspunten

Als laatste is het goed even een aantal aandachtspunten op een rij te zetten:

- Begin hulpverlening altijd met gebed! Waar twee of drie vergaderd zijn in Zijn naam, is Hij in hun midden. Besef dat Hij bij dit gesprek is en vraag om openheid en eerlijkheid, want Hij is erbij.
- Besef dat schaamte en gevoel van falen en minderwaardigheid een grote rol spelen. Toon begrip voor de moeilijke situatie waarin men is beland en biedt christelijke hoop en verwachting aan. God laat je er niet alleen mee staan maar geeft broers en zussen om je hierin bij te staan.
- Vaak worden anderen of de omstandigheden als oorzaak aangemerkt. Maar ieder mens is verantwoordelijk voor zijn keuzes. Herstel begint bij het inzien daarvan. Omstandigheden kunnen overigens wel verzachtend werken.
- Vaak wordt u als diaken pas op het allerlaatste moment betrokken bij een noodsituatie en is snel handelen vereist. U hebt dan niet veel tijd om 'moeilijke' vragen te stellen. Laat u echter niet opjagen, maar streef naar zorgvuldige besluitvorming. Zorg ook dat u bent voorbereid door van te voren al na te denken over beleid.
- Veel schuldenaren zijn 'goede' leugenaars geworden. Trots en schaamte zorgen voor een voorgevel die er soms heel behoorlijk uitziet, maar die de werkelijkheid verbloemt. Houdt er rekening mee dat toch niet alles wordt verteld.
- Blijf professioneel/zakelijk, maar wees vooral ook betrokken.

- Neem de verantwoordelijkheid van de ander niet over!
- Denk vooral niet te snel dat u zelf wel kunt helpen: veelal is deskundige hulp nodig!
- Geef niet (te) snel geld, maar biedt structuur en professionele hulp aan.

Armzalig

Meer weten? Lees dan eens het boekje *Armzalig*, samengesteld door Wieke Malda-Douma. Te bestellen bij het Diaconaal Steunpunt of rechtstreeks bij Stichting Christelijke Schuldhulppreventie (SCS). Een recensie van *Armzalig* is opgenomen in deze DIENST.

Nadere informatie vind je op: www.nibud.nl, www.stichtingscs.nl, www.nvvk.eu, www.wsnprvr.org, www.debudgetteer.nl.

Ieder mens is verantwoordelijk voor zijn keuzes, al kunnen omstandigheden wel verzachtend werken

Joop van Delden is ruim dertig jaar werkzaam in de financiële wereld en sinds maart 2006 directeur van de Stichting Christelijke

Schuldhulppreventie (SCS). Deze stichting ondersteunt diaconieën op het gebied van financiële problematiek, schuldhulpverlening en -preventie en organiseert contacten met de burgerlijke gemeenten en de professionele schuldhulpverlening.

Boekbespreking

Armzalig: informatief en deskundig

Peter van de Kamp

Armzalig is een uitgave van ForumC en Stichting Christelijke Schuldhulppreventie (SCS). Wieke Malda-Douma, de redacteur van Armzalig, schrijft in de inleiding: "Met dit boek willen we laten zien dat armoede en schuldenproblematiek alles met elkaar te maken hebben, en dat beide prominent in onze samenleving aanwezig zijn. Door financiële problemen worden veel mensen uitgesloten van de samenleving. Dat is een schrikbeeld voor een westers, geciviliseerd land. Maar deze schaduwkant van onze beschaving is niet meer weg te denken. We krijgen er té vaak mee te maken."

ForumC (voorheen Sensor) wil christelijk geloof verbinden met vragen van de samenleving, de cultuur en het eigen leven. SCS wil als stichting een rol spelen op het gebied van schuldpreventie door te fungeren als kennisorganisatie voor met name kerken en als platform voor kerk, politiek, maatschappij en bedrijfsleven. Als deze twee organisaties de handen ineen slaan om een publicatie over het omgaan met geld en goed te verzorgen, dan leidt dat tot bezinning op geld en goed vanuit het perspectief van de keerzijde ervan: armoede en schuldproblematiek. Wat is armoede en wat moeten we daarmee? Dat zijn de vragen die in dit boek centraal staan.

Zijspoor

In het eerste hoofdstuk maakt Tjirk van der Ziel op een overtuigende manier duidelijk wat armoede is, terwijl hij er terecht ook op wijst dat het lastig is om armoede goed in kaart te brengen omdat er ook veel onzichtbare armoede bestaat. In elk geval is armoede meer dan gebrek aan geld. In Europa wordt

sinds 1994 een specifieke definitie gebruikt die het gebrek aan middelen accentueert: "Armen zijn mensen, gezinnen en groepen mensen wier middelen (materieel, cultureel en sociaal) zo beperkt zijn, dat zij uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare levenspatronen in de maatschappij waarin zij leven".

Deze omschrijving laat daarmee ook zien dat armoede relatief is: wie arm is in de ene

maatschappelijke context, is het in een andere maatschappelijke context misschien niet of minder. Maar de overeenkomst is steeds dat het gaat om 'mensen die

niet kunnen meekomen, die geen volwaardig lid van de samenleving (meer) zijn. Ze zijn op een zijspoor gezet, afgeschreven, uitgerangeerd.' Van der Ziel merkt dan ook op dat het probleem van rijk en arm al zo oud is als de mensheid, maar dat het telkens in een andere gedaante opdoemt: eeuwenlang in de vorm van uitbuiting, maar nu, in de één-en-twintigste eeuw, in de vorm van uitsluiting!

Het bijbelse drama

Heeft de Bijbel ook iets te zeggen over de

Het schrille contrast tussen het paradijs van de rijkdom en de hel van de armoede

vraag wat armoede is? Dat thema bespreekt Sjoerd Heij in het tweede hoofdstuk. Hij vraagt er aandacht voor dat de Bijbel op een gevarieerde manier spreekt over armoede. “Soms wordt armoede gezien als een straf, soms als een kans om dichtbij God te leven. Soms als iets wat ons overkomt, soms wordt de oorzaak meer bij onszelf gelegd.” Heij gebruikt ‘het bijbelse drama’ om op het spoor te komen van wat de Bijbel over armoede zegt. Verschillende aspecten van (rijkdom en) armoede pas-

seren de revue aan de hand van de vier bedrijven van dat drama: schepping, val, verlossing en herstel.

Er ligt een mooie verbinding tussen de beide eerste hoofdstukken. Tjirk van der Ziel gebruikt de reisbeschrijvingen van de Poolse journalist Kapuscinski om het schrille contrast tussen het paradijs van de rijkdom en de hel van de armoede te laten zien. Arme mensen staan er meestal alleen voor en redden het vaak niet. Volgens Kapuscinski is daarmee alles gezegd over de zwakheid van de mens en hij schrijft dan: “Bewijst dit niet dat de mens van nature een onhandig, onbekwaam, passief verloren schepsel is, een wezen dat de hele tijd moet uitkijken naar God en Hem om hulp moet vragen?”. Sjoerd Heij laat zien dat verlossing niet alleen een geestelijk gebeuren is, maar ook praktisch gestalte krijgt als Gods genade mensen in beweging zet om de liefde van Christus uit te stralen en door te geven aan (vaak hulpeloze) medemensen in situaties van armoede en schuld.

Machteloosheid

Wat is armoede en wat moeten we daarmee? Dat zijn de vragen die in dit boek cen-

traal staan. Tussen die twee vragen schommelt nog een derde vraag: wat doet het verschijnsel armoede met ons? Zowel in de inleiding als in het slotwoord benoemt Wieke Malda de emoties die vaak met het begrip ‘armoede’ samenhangen. We krijgen er een schuldgevoel van, maar dat brengt ons vaak

niet tot actie, maar leidt in veel gevallen tot onverschilligheid over het lot van de ander. Maar er is ook sprake van machteloosheid: is het armoedeprobleem niet onoplosbaar?

En die vraag maakt ons ook angstig. Want armoede kan iedereen treffen en heeft enorme implicaties. Onze wereld is gebroken. Uitsluiting en uitzichtloosheid door armoede zijn de ergste dingen die een mens kunnen overkomen.

Deze emoties hangen samen met de manier waarop wij (bewust of onbewust) aankijken tegen armoede en arme mensen. Ze hangen ook samen met de denkpatronen over rijkdom en geluk in onze welvaartscultuur. In hoofdstuk 3 vraagt Willy Bakker-Huizinga zich af in hoeverre wij (nog) kunnen genieten? Of zijn we zo geprogrammeerd door het ‘meer, meer, meer’ dat daardoor elk gevoel van tevredenheid verdwijnt? Op haar eigen manier legt zij ons haar visie op de ‘economie van het genoeg’ voor. Ik vind het een fijngevoelig hoofdstuk waar ouders veel aan kunnen hebben als ze hun kind(eren) enig financieel bewustzijn proberen bij te brengen.

Jubeljaar

In hoofdstuk vier geeft Herman Noordergraaf op beknopte, maar deskundige wijze een overzicht van de geschiedenis van het christelijk-sociaal denken en van het Neder-

Kunnen wij (nog) genieten of zijn we geprogrammeerd door het ‘meer, meer, meer’?

Solidariteit is een oerchristelijke term en bij uitstek een kenmerk van de christelijke gemeente

landse zorgstelsel tot op vandaag. Hij begint zijn hoofdstuk trouwens met een mooi voorbeeld van de manier waarop we bijbelse richtlijnen (in dit geval over het zogenaamde jubeljaar) naar onze situatie van vandaag kunnen vertalen.

Noordegraaf maakt duidelijk dat de verzorgingsstaat (met allerlei zorgvoorzieningen) van het Nederland van na de Tweede Wereldoorlog inmiddels sterk versoberd is. Het regeringsbeleid is erop gericht om de verantwoordelijkheid voor allerlei vormen van hulp steeds meer terug te leggen bij de burgers zelf. Een stevig obstakel voor dat beleid is dat deze burgers het mede door eerder regeringsbeleid verleerd zijn om verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen en elkaar te helpen en te ondersteunen (één van de pijlers van de WMO: Wet maatschappelijke ondersteuning!). Volgens verschillende kabinetten Balkenende is het belangrijk dat mensen weer normen en waarden leren en manieren vinden om maatschappelijke solidariteit in hun eigen leefsituatie vorm te geven. Want iedereen moet 'meedoen' (sleutelwoord van de WMO). Terecht maakt Wieke Malda de opmerking (in het slotwoord) dat solidariteit een oerchristelijke term is en bij uitstek een kenmerk van de christelijke gemeente is. Die solidariteit wordt gevoed en gestimuleerd omdat de kerk 'een plaats is waar iedereen op gelijke voet staat en leeft van genade'.

Kernactiviteit

Daarom komt het diaconaat als een kernactiviteit van de christelijke gemeente ook nadrukkelijk in beeld in hoofdstuk 5. Het is geschreven door Herman van Well die van

uit de Bijbel en vanuit de geschiedenis het 'gezicht' van het diaconaat laat zien. Hij typeert diaconaat als "de bijbelse dienst van barmhartigheid en gerechtigheid in navolging van Christus".

De directeur van de Stichting Christelijke Schuldhulppreventie (SCS), Joop van Delden, bespreekt in hoofdstuk 6 de schuldhulpverlening en de schuldpreventie. Hij beschrijft het traject dat gevolgd moet

worden bij schuldhulpverlening en benadrukt het belang van schuldpreventie. Het is leerzaam om geïnformeerd te worden over de verschillende instanties die bij schuldhulpverlening een rol spelen, maar ook over knelpunten die zich daarbij voordoen.

Relevant

Volgens het *Woord vooraf* (namens ForumC en SCS) is *Armzalig* een actueel, bijbels en verfrissend boek. Ik onderschrijf die typering. Op een beknopte manier (een kleine honderd bladzijden!) krijg je als lezer relevante informatie en meningsvorming over armoede onder ogen. Die relevantie wordt nog verhoogd omdat tussen de zes hoofdstukken kleinere artikelen zijn opgenomen waarin allerlei verwante onderwerpen aan bod komen, zoals de toegankelijkheid van de schuldhulp, de rolverdeling tussen overheid en kerken en de voedselbanken.

Een meer kritische kanttekening zou kunnen zijn dat lezers die willen weten hoe ze nu van week tot week en van maand tot maand op een verantwoorde manier met hun geld en goed kunnen omgaan, weinig concrete aanwijzingen krijgen. Ze worden nog het meest geholpen door Willy Bakker in hoofdstuk

drie, hoewel die meer op bewustwording en houding inspeekt dan op het daadwerkelijk handelen. Lezers worden wel attent gemaakt op het onderwijsprogramma 'Jouw geld telt' (van Crown Life), waarbij wel erg gemakkelijk beweerd wordt dat het eenvoudig toepassen van bijbelse basisprincipes inzake geld en goed ons bij het ervaren van persoonlijke financiële vrijheid brengt. Zo'n bewering spoort ook minder met een andere bewering in *Armzalig*, namelijk dat allerlei bijbelteksten niet zomaar een-op-een op vandaag zijn toe te passen.

Mijn typering van *Armzalig* zijn: informatief, deskundig en relevant. Ik kan het iedereen aanbevelen, of je nu diaken bent of niet.

Wieke Malda-Douma (red.), *Armzalig, Amsterdam: Buiten & Schipperheijn Motief, 2009; ISBN 978 90 5881 468-5; 110 blz.;*
□ 13,50.

Vit de praktijk

Alleen AOW, wel extra kosten

Mevrouw Boersma is een alleenstaande oude dame, die al jaren in hetzelfde huurhuisje woont. Mevrouw heeft alleen AOW als inkomen en ze heeft een financiële reserve, waar ze langzaam op inteert. Zij heeft last van straatvrees en van incontinentie, waardoor ze extra kosten heeft. Zo laat zij wekelijks haar boodschappen thuisbezorgen, evenals de warme maaltijden en de was gaat de deur uit. Een 'luxe' levensstijl, maar noodzakelijk voor iemand in haar situatie.

Op een gegeven moment is het einde van de financiële reserve in zicht. Mevrouw kan dat bijna niet geloven en het bespreken van maatregelen valt nog niet mee. In overleg met de Thuiszorg wordt een kleine gootsteenwasmachine aangeschaft voor de kleine wasjes, waarvoor de gemeente bijzondere bijstand verleent. De boodschappen worden in het vervolg door een vriendin gedaan. Met deze beide maatregelen worden veel kosten bespaard. Aan de kerk wordt verzocht geen acceptgiro's meer te sturen voor een kerkelijke bijdrage en mevrouw Boersma daar ook niet meer voor te benaderen. Zij betaalt graag VVB, maar haar budget laat dat niet toe.

Wetgeving Nederland, regelland

Bert Morijn

Het leveren van een bijdrage aan dit themanummer over de wetgeving waarmee een diaken te maken kan krijgen, is in zoverre een ondankbare taak, dat deze materie niet in een aangenaam en vlot leesbaar proza kan worden opgediend. De lezer is dus gewaarschuwd. Enig rekenkundig inzicht en puzzeltalent is wenselijk. Gelet op de beperkte ruimte moesten er keuzes worden gemaakt uit de bonte mengeling van regelgeving.

In dit artikel wordt allereerst stil gestaan bij verschillende fiscale aandachtsgebieden. De belangrijkste zijn de heffingskortingen en inkomensmiddeling. Daarna worden de belangrijkste uitkeringen van onze sociale wetgeving besproken. Tenslotte wordt kort belicht wat de gevolgen zijn van diaconale steun op fiscaal gebied en voor de uitkering. Dit artikel is niet te gebruiken als handleiding bij een concreet geval. De bedoeling is slechts om de diaken in aanraking te brengen met enkele van belang zijnde mogelijkheden. De genoemde bedragen gelden voor 2010, tenzij anders vermeld en worden jaarlijks gewijzigd. Verder geldt dat onze overheid er erg goed in is om de regelingen aan te passen, in te trekken of om nieuwe te bedenken.

1. Belastingen

a. Heffingskortingen

Het uiteindelijk te betalen bedrag aan inkomstenbelasting wordt bepaald door van het belastingbedrag de heffingskortingen af te trekken. Een heffingskorting is een vermindering van het belastingbedrag, afhankelijk van de situatie van de betrokkene, waardoor men minder inkomstenbelasting en premies volksverzekering betaalt. De korting

wordt geheel van het belastingbedrag afgetrokken. Niet altijd zijn de diverse heffingskortingen al verdisconteerd in het uit te betalen loon of de uitkering. Het is dus zinvol om na te gaan of de heffingskortingen zijn toegepast en om er zondig alsnog via de aangifte om te verzoeken. Niet iedereen is bekend met de diverse heffingskortingen en niet iedereen doet aangifte inkomstenbelasting.

Hierna worden alleen die heffingskortingen genoemd die van belang zijn voor de situatie waar de diaken mee te maken krijgt. Als je de bedragen bekijkt, dan zie je dat het een fors verschil kan uitmaken in

Niet iedereen is bekend met de diverse heffingskortingen

het maandelijks budget. De kortingen kunnen naast elkaar worden opgevoerd. Voor alle kortingen, behalve de algemene heffingskorting, geldt dat men natuurlijk wel eerst aan een dusdanig belastingbedrag moet komen dat daarvan de kortingen kunnen worden afgetrokken.

Welke heffingskortingen zijn van belang?

- Iedere belastingplichtige heeft recht op de **algemene heffingskorting**. Deze korting zal in de meeste gevallen automatisch worden verrekend bij de heffing van de loonbelasting of in de aanslag inkomstenbelasting. De algemene

- heffingskorting bedraagt \square 1.987,- en voor belastingplichtigen van 65 jaar of ouder \square 925,-. Bij een inkomen van \square 5.940,- of minder, waarbij de algemene heffingskorting niet helemaal wordt ‘verbruikt’ kan (een deel van) deze korting worden uitbetaald door de Belastingdienst. Dat geldt ook als de fiscale partner wel een hoger inkomen heeft.
- Bij inkomen uit arbeid bestaat recht op de **arbeidskorting**. Ook deze korting zal veelal zijn verdisconteerd in de loonbelasting. De hoogte van de korting is inkomens- en leeftijdsafhankelijk en kan oplopen tot meer dan \square 2.000,-.
 - De **inkomensafhankelijke combinatiekorting** is bedoeld voor de partner met het laagste inkomen en voor alleenstaande ouders. Voorwaarde is dat je de zorg hebt voor een kind tot 12 jaar (voor 2010: geboren na 31 december 1997). Verder moet het inkomen hoger zijn dan \square 4.706,-. Het kortingsbedrag begint bij \square 775,- en kan oplopen tot \square 1.859,- naarmate het inkomen hoger is dan \square 4.706,-, namelijk 3,8 cent over elke euro die meer wordt verdiend.
 - De belastingplichtige zonder partner die een huishouding voert met een kind jonger dan 27 jaar dat door haar/hem in belangrijke mate wordt onderhouden, heeft recht op een **alleenstaande ouderkorting** van \square 945,- of \square 440,- als men ouder is dan 65 jaar.
 - Er bestaat ook nog een **aanvullende alleenstaande ouderkorting**. Die is bestemd voor degenen die recht hebben op de gewone alleenstaande ouderkorting en bovendien inkomen uit arbeid hebben en een huishouding voeren met een kind jonger dan 16 jaar. Deze korting is

inkomensafhankelijk en kan oplopen tot \square 1.513,-.

- Ouderen die op 31 december van het belastingjaar 65 jaar oud zijn en een inkomen hebben van lager dan \square 34.934,- hebben recht op een **ouderenkorting** (niet te verwarren met de ouderkorting) van \square 684,-. Een alleenstaande oudere kan nog een extra korting krijgen van \square 418,-.

Voor de heffingskortingen geldt dat iemand die aangifte inkomstenbelasting doet, de mogelijkheid van deze kortingen vanzelf tegenkomt op het aangifteformulier. Er wordt gericht naar gevraagd. Niet iedereen is verplicht aangifte te doen. Alleen als men een aangifteformulier krijgt toegezonden, bestaat die verplichting of als men naast het inkomen uit loondienst nog andere inkomsten heeft. Het is dus de moeite waard om na te gaan of iemand voor heffingskortingen in aanmerking komt en of deze wel zijn aangevraagd.

b. Inkomensmiddeling

Indien iemand in enig jaar een duidelijk lager fiscaal inkomen heeft genoten dan in de voorgaande jaren, dan kan men aan de Belastingdienst vragen om het inkomen over een tijdvak van drie jaar te middelen, waardoor er belasting over die drie jaren wordt geheven over dat gemiddelde inkomen. Dat geldt alleen voor het inkomen uit werk of uitkering, dus het inkomen in box 1 en het inkomen uit vermogen telt dus niet mee voor deze regeling. Je mag zelf bepalen welke combinatie van drie achtereenvolgende jaren het voordeligste uitpakt, mits het verzoek wordt gedaan binnen drie jaar na de aanslag over het laatste jaar van de periode waarover je wilt middelen.

Inkomensmiddeling kan flink wat belasting schelen en een teruggave tot gevolg hebben

Je kunt pas middeling vragen als over alle drie jaren de aanslag is vastgesteld. Dat kan onder omstandigheden flink wat belasting schelen en een teruggave tot gevolg hebben. Denk hierbij aan een sterk dalend inkomen door werkloosheid, wisselende winsten in de eigen onderneming of juist een verhoogd inkomen in enig jaar, bijvoorbeeld door een ontslagvergoeding of door beëindiging van een onderneming (vrijval oudedagsreserve en stakingswinst).

Voorbeeld

Voorbeeld (de bedragen zijn fictief): in 2007 is het belastbare inkomen uit arbeid \square 40.000,-. In 2008 volgt in de loop van het jaar ontslag, zodat het inkomen bestaat uit een deel salaris, een ontslagvergoeding en een WW-uitkering, bijvoorbeeld totaal \square 120.000,-. In 2009 is er nog slechts een WW-uitkering van \square 28.000,-.

In 2007 betaalt men \square 15.500,-. In 2008 valt de hoofdprijs: 52 procent belasting, ofwel \square 62.400,-. In 2009 wordt \square 8.000,- belasting betaald. Totaal over deze drie jaar dus \square 85.900,-.

Als er wordt gemiddeld betekend dat gedurende drie jaar belasting over \square 62.666,67. Laten we zeggen zo'n \square 25.000,- per jaar, dus over drie jaar \square 75.000,-. In dit voorbeeld kan men dus bijna \square 11.000,- terug vragen aan betaalde belasting.

Naast belastingspecifieke zaken zijn er ook diverse uitkeringen die voor een diaken van belang zijn. Deze worden hieronder besproken.

2. Uitkeringen ingevolge sociale zekerheidswetgeving

Er bestaan werknemersverzekeringen, verzekeringen voor zelfstandigen en volks-

verzekeringen.

Een volksverzekering geldt voor iedereen, ongeacht of je inkomen uit arbeid had. Hierna bespreek ik kort de belangrijkste uitkeringen waar een diaken attent op moet zijn. Ik geef slechts de hoofdlijnen weer. In de praktijk kunnen er verschillen optreden. Het is wenselijk om in een voorkomend geval te informeren bij de uitkeringsinstantie, meestal het UWV Werkbedrijf. Ook de website www.szw.nl biedt een goed overzicht.

a. Werknemersverzekeringen

- Van de **Werkloosheidswet (WW)** heeft iedereen wel gehoord. Het systeem van de wet is minder bekend. De wet geldt voor werknemers tot 65 jaar en voor nog een paar groepen niet-werknemers, zoals artiesten. Bij onvrijwillige werkloosheid voorziet de wet in een WW-uitkering.

Van de WW heeft iedereen wel gehoord, het systeem ervan is minder bekend

Daarvoor is vereist dat men in de 36 weken voorafgaande aan de werkloosheid 26 weken gewerkt heeft in loondienst, de zogenoemde weken eis. Voor artiesten geldt een iets soepeler eis. De uitkering duurt drie maanden. Voor een langere uitkering moet men voldoen aan de jaren eis: als de werknemer kan aantonen dat hij in de periode van vijf jaar voor de werkloosheid in minstens vier jaar minimaal 52 dagen per jaar heeft gewerkt, krijgt hij de **verlengde WW-uitkering**. Het jaar waarin men werkloos is geworden, telt bij de berekening hiervan niet mee. De duur van de verlengde uitkering hangt af van het arbeidsverleden. De totale uitkering kan maximaal 38 maanden duren. De

hoogte van de uitkering is in de eerste twee maanden 75 procent van het laatstverdiende dagloon en daarna zeventig procent. Het maakt voor de toepassing van de wet niet uit of de partner ook over inkomsten beschikt of dat er eigen vermogen is.

- Voor oudere werklozen geldt de **Wet Inkomensvoorziening voor Oudere Werknemers**, de **IOW**, in werking getreden eind 2009. Indien de werknemer werkloos wordt als hij zestig jaar of ouder is, en dat is gebeurd in de periode 1 oktober 2006 tot 1 juli 2011, volgt er na afloop van de WW-uitkering een uitkering op bijstandsniveau. Het verschil met een bijstandsuitkering is dat het vermogen van deze werknemer en het verdere gezinsinkomen buiten beschouwing blijven. Eventuele eigen inkomsten van de werkloze worden wel verrekend. De uitkering loopt tot het 65e jaar. Formeel bestaat er een sollicitatieplicht, maar daarvan kan ontheffing worden verleend door het UWV Werkbedrijf. Het is een tijdelijke wet: per 1 juli 2016 vervalt hij.
- Iets minder oudere werklozen kunnen vallen onder de **Wet inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)**. Deze wet voorziet in een aanvulling van het (gezins)inkomen op bijstandsniveau voor werknemers van vijftig jaar en ouder nadat de WW-uitkering is gestopt. Er wordt wel rekening gehouden met andere gezinsinkomsten, maar niet met het vermogen. Deze uitke-

De Wet Werk en Bijstand (WWB) is eigenlijk geen verzekering maar een vangnet-voorziening

Incidentele ondersteuning wordt in principe niet gekort op de uitkering

ring kan dus iets gunstiger zijn dan een bijstandsuitkering omdat men het vermogen niet hoeft te souperen. De uitkering stopt met het 65e jaar.

- Andere werknemersverzekeringen zijn de **WAO** en de **WIA**, beiden voor langdurig arbeidsongeschikten. De **WAO** geldt nog voor werknemers die voor 1 januari 2004 arbeidsongeschikt zijn geworden en dat op 29 december 2005 nog waren. De **WAO** voorziet in een loondervingsuitkering van beperkte duur afhankelijk van de leeftijd en een vervolguutkering zolang men arbeidsongeschikt blijft, maar uiterlijk tot het 65e jaar. De hoogte van de uitkering hangt af van de mate van arbeidsongeschiktheid.
- De **WIA (Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen)** is in werking getreden eind 2005 en is in de plaats gekomen van de **WAO** voor diegenen die op of na 1 januari 2004 arbeidsongeschikt zijn geworden en dat na 104 weken nog steeds zijn. Gedurende de eerste 104 weken moet de werkgever minimaal zeventig procent van het loon doorbetalen. Die verplichting stopt na deze periode en dan treedt de **WIA** in werking. Voor de diaconale praktijk is het niet nodig deze wet nader te bespreken. Het gaat in dit kader slechts om de uiteindelijke uitkering die wordt verstrekt. De bepaling van de uitkering gebeurt door het UWV en is behoorlijk gecompliceerd.

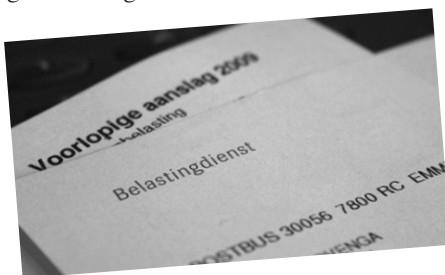
b. Verzekering voor zelfstandigen

Van belang is alleen nog de **IOAZ**, de **Wet inkomensvoorziening oudere en ge-**

deeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen. Als men moest stoppen met het eigen bedrijf en niet meer in het eigen levensonderhoud kan voorzien en je bent 55 jaar of ouder, dan komt men onder omstandigheden in aanmerking voor een uitkering tot het bijstandsniveau. In sommige gevallen geldt dat ook voor een arbeidsongeschikte zelfstandige. Het eigen vermogen wordt vrijgelaten tot \square 120.408,- en deze wet is dus gunstiger dan een bijstandsuitkering. De regeling is tamelijk ingewikkeld. Het gaat er hier om de lezer te wijzen op het bestaan van deze regeling.

c. Volksverzekeringen

- De **Wet Werk en Bijstand (WWB)** is eigenlijk geen verzekering maar een vangnet-voorziening. Deze zogenoemde bijstandsuitkering voorziet in de noodzakelijke kosten van het bestaan voor degenen die niet uit andere bron daarin kunnen voorzien. Gehuwden krijgen \square 1.299,04 inclusief vakantiegeld per maand, alleenstaande ouders \square 909,33 en alleenstaanden \square 649,52. Op deze bedragen kan een toeslag worden gegeven van enkele honderden euro's. Eigen vermogen boven de \square 10.960,- (voor alleenstaanden \square 5.480,-) moet men eerst 'opeten'. Zit het vermogen in de woning dan geldt een bedrag van \square 46.200,- als vrij te laten vermogen. Zit er meer vermogen in de woning, dan wordt de bijstand verleend onder verband van een (tweede) hypotheek op de woning. Als de woning wordt verkocht, moet je dat deel

van de bijstand terugbetalen. De uitkering geschiedt door de gemeente waar men staat ingeschreven. Er zijn allerlei aanvullende uitkeringen mogelijk, die plaatselijk kunnen verschillen. Informeer daarom bij de gemeente naar de mogelijkheden. De wet heeft mede als doel om bijstandsgerechtigden weer aan het werk te krijgen en maatschappelijke participatie te bevorderen.

- De **AWBZ, de Algemene Kinderbijslagwet en de Algemene Nabestaandenwet** laat ik buiten de bespreking. Het bestaan ervan is bekend. Van de AWBZ valt nog te melden dat deze nog slechts de kosten van langdurige en zware verzorging dekt. De andere medische of zorgvoorzieningen vallen nu onder de

zorgverzekering of onder de **Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)**. Deze laatste wet heeft als doel het bevorderen van maatschappelijke participatie voor degenen die dat nodig hebben. Dat kan door het verstrekken

van noodzakelijke voorzieningen in de woonomgeving, bijvoorbeeld een traplift, het regelen van vervoer, aanbieden van huishoudelijke hulp, etc. Het beleid wordt bepaald door de gemeente en kan plaatselijk sterk verschillen.

Is ondersteuning belast?

Vanuit fiscaal oogpunt is het ook van belang in hoeverre de diaconie belastingvrij giften kan doen aan hulpbehoevenden. In principe is diaconale ondersteuning niet belast voor de inkomstenbelasting. Dat kan anders worden indien het een *structurele* periodieke ondersteuning wordt. Daarom is het

goed de ondersteuning te geven in natura (de bekende wasmachine) of voor een bepaald doel (een vakantie, een noodzakelijke reis) of anderszins op meer incidentele basis.

Hetzelfde geldt voor ondersteuning van mensen die een bijstandsuitkering (WWB) ontvangen: incidentele ondersteuning wordt in principe niet gekort op de uitkering. Het beleid kan per plaats verschillen dus neem voor de zekerheid contact op met de gemeente.

Op andere uitkeringen zijn diaconale giften niet van invloed.

Tot slot nog enkele websites waar nadere informatie is te vinden: www.szw.nl en www.belastingdienst.nl.

Daar kun je een nadere uitwerking van de diverse regelingen vinden.

Bert Morijn is sinds december 2008 lid van het C-CDC. Hij is ruim dertig jaar werkzaam als advocaat en hij zet zijn kennis en ervaring graag in binnen het diaconaat van de kerken. Zo kan hij praktisch dienstbaar zijn door in diaconale crisissituaties, bijvoorbeeld in geval van een echtscheiding, ontslag of vastgelopen financiën te adviseren. Bert heeft zelf, naast ervaring als ouderling, ook vanuit de praktijk ervaring met het mooie ambtswerk van de diaken.

Vit de praktijk

Gered door eigen huis

Meneer Markus is een alleenwonende man, die werkt als gemeenteambtenaar met de prima regelingen die daarbij horen. Markus wordt echter (psychisch) ziek en blijft thuis van zijn werk. Hij is zo 'van de leg', dat hij zelfs de zeer eenvoudige briefjes niet invult, waarmee zijn salaris gewoon uitbetaald zou worden.

Een poosje gaat dat goed, maar na niet al te lange tijd kunnen vaste lasten niet meer automatisch afgeschreven worden en komen er herinneringen en aanmaningen (met extra kosten) binnen. Zijn watertoevoer wordt niet één keer afgesloten, dat gebeurt wel drie keer! Want ook al gebruik je geen water, bv omdat de toevoer is afgesloten, het vastrecht moet wel betaald worden en wie dat niet doet, wordt afgesloten. Een administratieve handeling die wel weer geld kost! De kerkelijke gemeente is bereid de waterrekening te betalen, maar zolang er geen inkomen is, helpt dat maar even.

Voor Markus wordt uiteindelijk beschermingsbewindvoering geregeld. De loonbriefjes worden door de bewindvoerder ingevuld en ondertekend, waarmee het inkomen weer op gang komt. Gelukkig heeft Markus een eigen huis, met maar een kleine hypotheek. Na verkoop van het huis kunnen de schulden betaald worden en is er een mooi restbedrag over voor een nieuwe start.

Kerkrecht

Ondersteuning van het kerkverband

Kornelis Harmannij

Wie armoede wil bestrijden, zit meestal niet te wachten op regeltjes. Voor je het weet, zijn je mooie plannen opgeslokt door het monster van de bureaucratie, dat even onverzaadigbaar is als de armoede zelf. Evengoed kan het kerkrecht wel ondersteuning bieden, vooral door de structuren van het kerkverband.

Als het namelijk gaat om op armoede toegespitste regelingen in de Kerkorde, blijft het aanbod beperkt. De huidige editie van de Kerkorde dateert uit 1978. Het was de tijd dat de landelijke overheid het sociaal vangnet zo breed mogelijk had uitgespannen. Kerkelijke inbreng op dit gebied werd minder op prijs gesteld. Ook de eigen kerkleden gingen liever naar de sociale dienst.

Aalmoezen

Daarom verviel in 1978 de bepaling die er voordien honderden jaren had gestaan (art. 25) dat de diakenen moeten toezien 'dat de aalmoezen niet misbruikt worden'. Diakenen waren al blij als ze ergens een aalmoes mochten uitdelen! Wel werd een artikel 64 toegevoegd, over diaconale bijstand aan verhuizende ouderen. Dat probleem was in voorgaande jaren soms nijpend gebleken. Na 1978 deed het zich echter nauwelijks meer voor, vanwege nieuwe wetgeving en vanwege verschuivend inzicht bij de diaconieën. Artikel 64 werd al spoedig tot een dode letter. Wat overblijft, is dan alleen artikel 22 over de taak van de diakenen als "dienst van de barmhartigheid". Daar hoort ook bij dat ze "de gemeentelieden aansporen tot het verlenen van

Diakenen waren al blij als ze ergens een aalmoes mochten uitdelen!

hulp". Onderschat het belang van zo'n regel niet: ze zet de bestrijding van armoede neer als een taak van de hele gemeente.

Dit werd nader uiteengezet in het bevestigingsformulier voor diakenen, dat in dezelfde tijd werd herzien. Mooi is daar de inzet bij de liefde van Christus. Beroemd is ook de zin: "In de gemeente van Christus mag niemand ongetroost leven onder de druk van ziekte, eenzaamheid of armoede". De

armoede was in de samenleving misschien minder zichtbaar, maar bleef als zorgpunt voor de kerk nog steeds in beeld.

Werkorde

Momenteel wordt gewerkt aan een nieuwe Kerkorde (de Werkorde). De taak van de diakenen wordt daar (art. B6) omschreven met vergelijkbare termen als in 1978. Wel worden sommige aspecten specifiek benoemd: "ondersteuning met woord en daad", "moeiten in sociaal en materieel opzicht". Uitdrukkelijk wordt bij de diaconale taak gekeken naar "kerk en wereld", "zowel nationaal als internationaal". Het blikveld van de kerk mag even ruim zijn als het blikveld van haar Heer.

Maar wat betreft de expliciete regelgeving

blijft het daarbij. En dat is misschien maar goed ook. Diaconaat is vaak een verzameling van vele soms moeilijk vergelijkbare situaties. Dat vraagt wel om een degelijk Diaconaal Steunpunt met een netwerk van informatieverstrekkers, maar minder om algemeen geldende regels.

Toch is het kerkrecht daarmee niet uitgepraat. Het belangrijkste moet nog genoemd. Want diakenen weten als geen ander hoe belangrijk het is om samen te werken. Intuïtief kiezen ze daarbij vaak voor vormen die los staan van het reguliere kerkverband of daar hooguit parallel aan lopen. Ik zeg daar geen kwaad van. Maar het lijkt me wel nuttig om steeds te attenderen op de andere mogelijkheid, waarbij wel wordt aangesloten aan het reguliere kerkverband. Beide vormen hebben hun eigen mogelijkheden en beperkingen. Dus is het van belang dat diakenen een bewuste keuze maken.

Landelijk steunpunt

Ik noem enkele voorbeelden.

Ooit kwam de wens op om een Diaconaal Steunpunt op te richten, met een betaalde consulent in dienst. Dit had opgezet kunnen worden vanuit de C-CDC, het parallelle maar ook vrijblijvende landelijk verband van diakenen. Maar terecht heeft men de route gekozen via de kerkelijke vergaderingen, zodat het steunpunt nu wordt aangestuurd door deputaten van de generale synode en betaald vanuit het landelijke algemene quotum. Voor de continuïteit van het steunpunt blijkt dat van groot belang.

Classicaal overleg

Een tweede voorbeeld: in veel classes weten de diakenen van de plaatselijke kerken

elkaar goed te vinden; voor overleg, onderlinge advisering of zelfs visitatie. Wanneer dat aanslaat, wordt er een bepaalde structuur voor opgezet, een overlegvergadering die enkele keren per jaar wordt gehouden.

Het zwakke punt van zo'n overlegvergadering is echter dat het staat of valt met de inzet van enkele 'voortrekkers'. Wanneer deze gangmakers regulier aftredend zijn, zie je nogal eens dat het overlegplatform leeg blijft. Anderen pakken het niet direct op, weten soms niet eens dat de overlegstructuur bestaat of zien er de noodzaak nog niet van in.

Je kunt dat nooit volledig ondervangen, maar wel verbeteren. Een handige manier is om de gangmakers in het overleg voor te dragen bij de classis om daar benoemd te worden tot deputaat. Dan kunnen ze niet zomaar terugtreden, maar moeten ze zich afmelden bij de classis, die zal zorgdragen voor de nodige opvolgers. Ook haalt classicale benoeming de vrijblijvendheid weg uit de overlegvergadering. Nieuwe diakenen hoeven dan niet bij voorbaat worden overtuigd van het nut, maar krijgen het voorgeschoteld als iets dat er gewoon bij hoort. En wanneer ze dan maar eens

geweest zijn, is het meestal voldoende om hen te overtuigen dat een volgende keer zeker de moeite waard is.

Het voordeel van een deputaatschap is dat het een

duidelijk adres biedt aan plaatselijke diakenen die acuut behoefte hebben aan regionaal overleg. Zij hoeven niet ter plekke iets te improviseren maar kunnen terugvallen op een bestaand orgaan.

Niet hoeft te bedelen

Het derde voorbeeld spreekt gelet op het

Het blikveld van de kerk mag even ruim zijn als het blikveld van haar heer

Soms zijn er situaties die het financieel vermogen van een plaatselijke diaconie te boven gaan

thema 'armoede' misschien nog het meest aan: soms doen zich situaties voor die het financieel vermogen van een plaatselijke diaconie te boven gaan. Normaal is dan dat je hulp zoekt bij kerken in de omgeving. Vergelijk de gang van zaken rond artikel 11 van de Kerkorde: wanneer een plaatselijke kerk niet de middelen heeft om haar eigen predikant te betalen, springt het kerkverband bij.

Opnieuw is het dan prettig wanneer je als plaatselijke diaconie niet hoeft te bedelen bij de naburige kerken, waar alle diakenen eerst persoonlijk overtuigd moeten worden van de noodzaak van deze ondersteuning. Dat kan lang duren! Vlotter werkt het wanneer je via een classicaal deputaatschap een toegankelijke instantie hebt die de aanvraag kan beoordelen en bij positief resultaat de kerken kan aanbevelen om hier aan bij te dragen.

Wanneer het gaat om grote en structurele bijdragen is het zelfs aan te raden om nog een stap verder te gaan: laat de classis zich hierover uitspreken en het tot een gezamenlijke inspanning verklaren. Dat duurt wel iets lan-

ger, maar heeft op de lange termijn ook een steviger effect.

Bij grote nood kan de classis zelfs een beroep doen op de andere kerken in het land. Stel dat zich ergens een ramp voordoet en de diakenen willen bijdragen aan de wederopbouw. De eerste noodhulp kan dan meestal wel worden gefinancierd uit spontane giften. Maar de projecten van langere adem hebben baat bij continuïteit. Het kerkverband is daarvoor een goede basis.

Samenvattend

Diakenen die praktisch bezig willen met de aanpak van armoede in hun omgeving, zullen er meestal weinig behoefte aan hebben om hun plan eerst in de kerkelijke molen te gooien. Ze willen direct aan de slag! Laat dat vooral zo blijven. Tegelijk kunnen de bestaande mogelijkheden van het kerkverband helpen om een project toekomst te geven. Improviseren is mooi, verankeren soms net even beter.

Uit de praktijk

Klaar met studie, maar nog geen werk

Ronnie is een jongen van 22 jaar, die samen met een vriend een piepklein rijtjeshuisje huurt in het westen van het land. Omdat zij zoveel huur betalen, komen zij niet in aanmerking voor huurtoeslag. Beide jongens studeren, hebben een uitwonenden beurs en een bijbaantje voor de zaterdag. Met wat financiële ondersteuning van hun ouders kunnen ze rondkomen. In de zomer rondt Ronnie zijn studie af en gaat in de vakantieperiode zo vaak als mogelijk is, werken in de supermarkt van zijn bijbaantje.

Uiteraard heeft hij geen studie afgerond om vakkenvuller te worden en hij doet twee dingen: solliciteren en zich melden bij het UWV. Het UWV kan helaas niets voor hem doen: hij heeft immers werk? Het solliciteren lukt niet erg, de economische recessie heeft inmiddels sporen nagelaten. Zo verkeert Ronnie in een akelig dilemma: solliciteren en netwerken kost tijd en die tijd kan niet gebruikt worden om te werken. Maar gewerkt moet er worden, anders is er geen inkomen en kunnen de vaste lasten niet betaald worden.

